

Preference formy partnerského soužití u mladých lidí

Jitka Prokopová

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jitka Prokopová**
Osobní číslo: **H128048**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Preference formy partnerského soužití u mladých lidí**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- vymezení základních pojmů a teoretických východisek z oblasti rodinného soužití;
- rodinu a proměny v partnerském soužití;
- formy soužití současných mladých žen a mladých mužů;
- právní úpravu vztahů mezi partnery.

Součástí práce bude kvantitativní výzkum (technika dotazníku) zaměřený na zjištění postojů dnešní mladé generace k různým druhům partnerského soužití a představ o partnerském soužití.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CLOUD, H., TOWNSEND, J. S. Hranice v chození: jak správně hledat životního partnera, 1. vyd., Praha: Návrat domů, c2007. 213 str., ISBN 978-80-7255-156-9 (brož.).

FIALOVÁ, L. Představy mladých lidí o manželství a rodičovství, 1. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 163 str., Edice: Studie (Sociologické nakladatelství), ISBN 80-85850-87-7.

HAMPLOVÁ, D., MITCHELL, E., VÍTEČKOVÁ, M., CHALOUPKOVÁ, J. Proměny rodinných a profesních startů, 1.vyd., Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2010. 167 str., ISBN 978-80-7330-185-9.

MAŘÍKOVÁ, H., ČERMÁKOVÁ, M. Proměny současné české rodiny: (rodina-gender-stratifikace), 1.vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 170 s., Edice: Studie (Sociologické nakladatelství), ISBN 80-85850-93-1.

MOŽNÝ, I. Sociologie rodiny, 2. upr. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 250 str., ISBN 80-86429-05-9 (brož.).

RENZETTI, C. M., CURRAN, D. J. Ženy, muži a společnost, 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003. 642 str., ISBN 80-246-0525-2 (brož.).

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Geraldina Palovčíková, CSc.**
Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce: **15. prosince 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 15. prosince 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

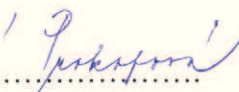
- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně

3.3. 2015

VITKA PROKOPOVA
.....
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku partnerského soužití. Zabývá se důsledky transformace české společnosti, která vedla po roce 1989 ke změnám demografického chování mladých lidí. Teoretická část se věnuje charakteristice rodiny a jejímu vlivu na partnerský život dětí, pojednává o rozvodu rodičů a jeho dopadu na členy rodiny. Zabývá se právní úpravou vztahů manželů a registrovaných partnerů, přibližuje problematiku nesezdaného soužití, neúplné rodiny, singles a partnerství bez soužití. Praktická část prezentuje výzkum, jehož cílem bylo zjistit, jaká forma soužití je preferována dnešními mladými lidmi a jaké jsou jejich představy o partnerském a rodinném životě.

Klíčová slova: partnerské soužití, rodina, manželství, registrované partnerství, nesezdané soužití, neúplná rodina, singles, rozvod

ABSTRACT

My bachelor work is focused on an issue of cohabitation between couples. It deals with consequences of Czech society transformation which led to changes in demographic behaviour of young people after 1989. In the theoretical part there are depicted family features and their influence on children's life in partnership, parents' divorce and its impact on the family members. It deals with legal regulation of relations between married couples and registered partners. It elucidates issues like cohabitation of unmarried couples, incomplete families, single individuals and partnership without cohabitation. The practical part presents research which was aimed at finding out which form of cohabitation is preferred by young people nowadays and what is their conception of a life in partnership and a family life.

Keywords: cohabitation, family, marriage, registered partnership, cohabitation of unmarried couples, incomplete family, singles, divorce

Srdečné poděkování patří vážené PhDr. Geraldině Palovčíkové, CSc. za vstřícný přístup, cenné rady a připomínky, které mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce. Poděkování patří též mé rodině za trpělivost a podporu po celou dobu studia.

„Jsou to vztahy mezi lidmi, jež dávají životu cenu.“

Wilhelm Von Humboldt

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PROMĚNY V PARTNERSKÉM SOUŽITÍ	11
1.1 VLV ZMĚNY ŽIVOTNÍ ÚROVNĚ A ŽIVOTNÍHO STYLU NA OBLAST PARTNERSKÝCH VZTAHŮ	11
1.2 ŽIVOT V SOCIALISTICKÉM ČESKOSLOVENSKU A PARTNERSKÉ SOUŽITÍ PŘED ROKEM 1989	13
1.3 POPULAČNÍ SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1989	15
2 RODINA	17
2.1 RODINA A JEJÍ DEFINICE, PRVKY RODINY	17
2.2 NĚKTERÉ TYPY RODINY	18
2.3 FUNKCE RODINY	20
2.4 CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY SOUČASNÉ RODINY	22
3 PRÁVNÍ ÚPRAVA VZTAHŮ MEZI PARTNERY – FORMY PARTNERSKÉHO SOUŽITÍ	24
3.1 MANŽELSTVÍ	24
3.2 REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ	27
3.3 NESEZDANÉ SOUŽITÍ, NEÚPLNÁ RODINA, SINGLES A PARTNERSTVÍ BEZ SOUŽITÍ	30
4 VLV RODIČŮ NA PARTNERSKÝ ŽIVOT DĚTÍ	33
4.1 ASPEKTY VÝZNAMNĚ OVLIVŇUJÍCÍ ŽIVOT DĚTÍ	33
4.2 HLEDÁNÍ A VÝBĚR ŽIVOTNÍHO PARTNERA	35
4.3 ROZVOD RODIČŮ A JEHO NEGATIVNÍ DOPAD NA ČLENY RODINY	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
5 VÝZKUM	40
5.1 CÍL A METODY VÝZKUMU, STANOVENÍ HYPOTÉZ	40
5.2 VÝBĚR RESPONDENTŮ	41
5.3 ANALÝZA ZJIŠTĚNÝCH DAT VÝZKUMU	42
5.4 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE	58
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
SEZNAM GRAFŮ	67
SEZNAM TABULEK	68
SEZNAM PŘÍLOH	69

ÚVOD

Partnerské vztahy, jež jsou nedílnou součástí života většiny z nás, se neustále vyvíjí a mění, lidé do nich s určitými představami vstupují, ale také z nich z mnoha důvodů odcházejí. Partnerské vztahy významnou měrou ovlivňují kvalitu života nejen hlavních aktérů - dospělých jedinců, ale i dětí, které se z těchto vztahů rodí. A protože partnerské vztahy, respektive partnerská soužití, jsou základem pro založení rodiny, je zájmem nejen jednotlivců, ale i celé společnosti, aby zde existovala funkční rodinná prostředí, jejichž vliv na výchovu a utváření hodnot je klíčový.

Dnešní společnost je co do přístupu k různým formám partnerského soužití liberálnější, než tomu bylo v minulosti a záleží na každém, jaký způsob života si vybere – zda s partnerem či bez něho, zda manželství, nesezdané soužití, či život s partnerem stejného pohlaví. Zatímco v 80. letech minulého století by okolí reagovalo na soužití muže a ženy bez manželského slibu minimálně zvednutým obočím a nepříjemnými otázkami, a navíc byl tento druh soužití považován za typický pro nižší sociální vrstvy, dnes mírně zvednuté obočí okolí způsobují spíše sňatky těch, kteří spolu alespoň na chvíli nezkusili žít v manželství na zkoušku, a to díky změnám společenských norem spojených s nesezdaným soužitím. Podobné je to i s postavením svobodných matek, u nichž v minulosti docházelo k jisté stigmatizaci, zatímco v současné době jsou nedílnou a jaksi samozřejmě akceptovanou součástí naší společnosti.

Dnes lidé nejčastěji volí mezi manželstvím a nesezdaným soužitím. Přestože se literatura zmiňuje v souvislosti s manželstvím o jistém úpadku, zdá se, že hodnota této instituce dramaticky neklesá. Z ukazatelů sňatečnosti a plodnosti je ale zřejmé, že mladá generace, která začala dorůstat v nových ekonomických podmínkách v souvislosti se změnami hodnotové orientace a životního stylu zpravidla odkládá, případně odmítá vstup do manželství včetně plození dětí a často volí jinou z dostupných alternativ partnerského soužití. Pro mnohé je však instituce manželství neochvějným ideálem přenášeným na další generace, které však mohou být z důvodů nepříznivé životní reality podrobeny mnohými zatěžkávacími zkouškami.

Nejen formování postojů k různým formám soužití, ale i vytváření představ o vlastní budoucnosti v oblasti partnerského soužití je ovlivněno mnoha faktory. Nezanedbatelnou roli zde hrají rodina a rodinné vztahy, kdy vedle vztahů rodičů a dětí jsou v této oblasti velmi významné vztahy mezi rodiči. Nevěra, střídání partnerů, různé druhy závislostí,

či domácí násilí – to jsou jevy, které se dnes v rodinách běžně objevují, a které mají zpravidla za následek rozvod manželství či rozpad vztahu, s čímž souvisí vznik mnoha problémů často s vážným dopadem na děti, jejichž řešení mnohdy nebývá v silách hlavních aktérů. A je to právě oblast nefunkčního rodinného prostředí, kde je na místě pomoc sociální pedagogiky.

V teoretické části bakalářské práce budou vymezeny základní pojmy a teoretická východiska z oblasti rodinného soužití, budou zde zmíněny společenské proměny v souvislosti s rokem 1989, které zapříčinily změny demografického chování mladých lidí. Část práce bude věnována rodině a jejímu vlivu na partnerský život dětí, a také problematice rozvodu. Dále zde budou uvedeny možné formy soužití současných mladých žen a mladých mužů včetně právní úpravy vztahů mezi partnery.

V praktické části bude prostřednictvím kvantitativního výzkumu, jež bude prováděn s využitím techniky dotazníku, zjišťováno, jaké představy mají dnešní mladí lidé o svém budoucím partnerském a rodinném životě, tedy jak vidí svoji budoucnost v oblasti partnerských vztahů, jakou formu soužití sami preferují. Respondenty budou mladí lidé (nástiletí), kteří dosud nejsou zatíženi žádnou vlastní negativní zkušeností z oblasti partnerských vztahů (např. vlastním rozvodem), kteří mají životní start v tomto směru teprve před sebou.

Cílem bakalářské práce bude poukázat na nezastupitelnou roli rodiny v životě každého jedince, prostřednictvím které může docházet mimo jiné k mezigeneračnímu přenosu rodinného života či rozvodového chování, zjistit, má-li instituce manželství u dnešních mladých lidí reálnou šanci „na přežití“, jak mladí lidé smýšlí o nesezdaném soužití a analyzovat motivy vedoucí k uzavření manželství. Dalším cílem bude zjištění, zda mladí lidé plánují sami v budoucnu založit rodinu a zda by byli ochotni upřednostnit zachování rodiny před vlastními zájmy, což obnáší jistou míru sebeobětování a tolerance.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PROMĚNY V PARTNERSKÉM SOUŽITÍ

1.1 Vliv změny životní úrovně a životního stylu na oblast partnerských vztahů

Životní styl

Životní styl lidí žijících v různých dobách a v různých politických režimech se velmi výrazně liší. V současné době svoji roli samozřejmě sehrává globalizace, díky které jsou místní události ovlivňovány událostmi odehrávajícími se daleko ve světě, svoji nezanedbatelnou roli zde hrají i média, která se významným způsobem podílejí na formování životního stylu, kdy „masírováním“ jedinců významně ovlivňují život ve společnosti a napomáhají tak k rozšiřování „módních trendů“ v mnoha oblastech, mezi které samozřejmě patří i oblast vztahů a lidského chování. A samozřejmě nesmíme zapomenout na velmi důležitou roli, kterou zde hrají příjmy. Od jejich výše se odvíjí nejen životní styl a životní úroveň člověka, ale také jeho budoucnost a budoucnost jeho dětí.

Životní styl můžeme nejlépe charakterizovat, vyjdeme-li ze struktury každodenních činností. Tyto lze utřídit do několika základních kategorií:

1. **Aktivity orientované na práci, profesi a přípravu na ni** – dle věku se jedná o vzdělávání, nástup do zaměstnání, adaptaci v pracovním prostředí, profesní vzestup aj.
2. **Aktivity spojené s rodinou** – sem patří hledání partnera, zakládání rodiny, budování a udržování domácnosti, výchova dětí atd.
3. **Aktivity v oblasti zájmové** – jde se o vyhraňování, pěstování a rozvoj vlastních zájmů, odpočinek, relaxaci, zábavu.
4. **Aktivity směřující do společenského života** – zde jde o účast na společenském životě, zapojování se do vztahů, rozšiřování okruhu společenských styků, získávání funkcí v politickém či společenském životě.
5. **Aktivity týkající se základních biologických a hygienických potřeb** (Kraus, Poláčková, 2001).

Životní úroveň

Životní úroveň je poměrně široká sociálně ekonomická kategorie, pod kterou můžeme zařadit prakticky vše, co může významným způsobem ovlivňovat kvalitu života, ať už po stránce materiální či nemateriální. Lze sem kromě samotné spotřeby a hmotného

zázemí, na které má vliv velikost příjmů a majetku, zařadit celou řadu dílčích aspektů, díky kterým dochází ke zvyšování blahobytu a životního komfortu, např. míru sociálních jistot, dostupnost a kvalitu služeb - zejména veřejných, kterými jsou např. doprava, vzdělání či zdravotní péče, ale i pracovní podmínky, prostor pro seberealizaci a mnohé další. V širším pojetí sem patří i osobní svoboda, demokratičnost politického systému, míra tolerance ve společnosti či úroveň solidarity. (Tuček et al., 2003). Nejčastěji se však s termínem životní úrovně pojí finanční a materiální situace domácností, zejména s ohledem na rodiny s dětmi (Hamplová et al., 2006).

S nastolenou svobodou došlo u nás po roce 1989 u převážné části obyvatelstva ke změně životních podmínek. Získaná svoboda umožnila lidem nejen cestovat, ale u mladých lidí nebývale vzrostl zájem o studium na středních a vysokých školách, začalo se rozvíjet podnikání. S pestřejší nabídkou životních příležitostí se však začaly projevovat i další důsledky ekonomického a politického vývoje (Fialová et al., 2000).

Na životní úrovni se dramaticky projevila zejména ekonomická reforma na přelomu let 1990 a 1991, v jejímž důsledku došlo k prudkému zvýšení cenové hladiny, což mělo za následek snížení reálných příjmů a reálných úspor českých domácností, čímž došlo ke snížení spotřeby průmyslového zboží a cenově náročnějších potravin (Hamplová et al., 2006). Vzestup pracovních příjmů však vzestup cen nikdy nedohonil, což značná část obyvatelstva přijímala velmi negativně, přestože tyto změny byly v zájmu vytvoření demokratické společnosti s tržním hospodářstvím nezbytné (Fialová et al., 2000). Do vývoje životní úrovně významným způsobem zasáhla i ekonomická krize v letech 1997-1999, kterou provázela zejména razantní nárůst do té doby relativně nízké nezaměstnanosti. Zároveň však v souvislosti s podnikáním, privatizací, restitucemi a dalšími jevy, jež se v období transformace objevily, vznikly a rychle zvyšovaly svoji váhu nové typy příjmů, často mnohonásobně převyšující běžný standard. Došlo i ke změně rozdílů u samotných mezd, jež byly v dobách socialismu značně znivelizovány (Hamplová et al., 2006).

Díky vhodné kvalifikaci se určitá část mladých lidí dostala mezi nejlépe placenou vrstvu obyvatelstva. A právě vysoký příjem sehraje svoji roli v jejich partnerském životě, protože tito lidé se buď nechtějí dělit s partnerem, nebo své peníze utrácejí za nová náročná hobby, ať už jde o luxusní auta či cestování, případně hledají podobně dobře situovaného partnera. Na úplně opačné straně se ocitají mladí lidé s kvalifikací, díky které nemohou sehnat práci buď vůbec, nebo v místě svého bydliště, případně je špatně placená. A tato

skutečnost také ovlivňuje jejich partnerský život, protože pokud přistupují k životu zodpovědně, nemají velké vyhlídky na sňatek či případné založení rodiny (Kučera, Fialová, 1996).

Česká společnost prošla po pádu železné opony v roce 1989 významnou proměnou, která přinesla nejen změnu životní úrovně a životního stylu, ale významně také ovlivnila život a budoucnost většiny jejích obyvatel i v oblasti partnerských vztahů a rodiny. Na jedné straně došlo k rozšíření možností osobního rozvoje a seberealizace zejména mladých lidí, což u mnohých vedlo ke změně jejich hodnotového systému, na straně druhé padly určité „jistoty“ socialismu, čímž byly vytvořeny předpoklady ke změně rodinného i reprodukčního chování (Tuček et al., 2003).

1.2 Život v socialistickém Československu a partnerské soužití před rokem 1989

Způsob života v socialistickém Československu se výrazně odlišoval od života, který žijeme v současné době, a to v podstatě ve všech jeho oblastech. Jinak tomu nebylo ani v oblasti partnerských vztahů.

Život v socialistickém Československu

Naprosté rozvrácení meritokratického způsobu odměňování a mzdová nivelace, jež vedla pouze k nepatrným rozdílům životní úrovně u nejrůznějších skupin obyvatelstva, mělo za následek devalvací dosaženého vzdělání. Nehrozila však nezaměstnanost, naopak, pracovat bylo povinností každého občana, do pracovního poměru vstupovali všichni občané schopni práce včetně matek malých dětí, lidé nežili v nejistotě a strachu ze ztráty zaměstnání. Navíc se společnost snažila zejména v období normalizace od počátku 70. let vytvářet mladým lidem podmínky usnadňující nejen založení rodiny, ale také péči o děti v případě zaměstnání obou rodičů. Poskytování novomanželských půjček s nízkým úrokem, zřizování jeslí a mateřských škol, prodlužování mateřské dovolené, dotování cen potravin a dětského zboží, to vše bylo součástí sociálního systému. Šlo však o politiku vytváření sociálních jistot, jež měla mladé lidi odvést od angažování se v politické činnosti (Fialová et al., 2000).

Partnerské soužití

Stejní autoři se vyjadřují i k otázkám partnerského soužití. Přestože stát podporoval družstevní i individuální výstavbu, silně dotoval nájemné, ať už se jednalo o státní,

podnikové či družstevní byty, a při přidělování bytů upřednostňoval mladé rodiny s malými dětmi, téměř po celou dobu své existence se socialistické Československo potýkalo s přetrvávajícím nedostatkem bytů a mladí manželé tak byli nuceni žít na počátku svého rodinného života společně s rodiči, a to často i několik let. Přesto uzavíralo manželství téměř 90 % mladých mužů a 96 % mladých žen, většinou v nízkém věku (svobodným nevěstám bylo v 80. letech průměrně 21,7 let, svobodným ženichům pak 24,5 let). Z toho vyplývá nízký podíl osob svobodných, či žijících v nesezdaném soužití. Pravděpodobně díky veřejnému mínění a zavedenému systému přidělování bytů bylo preferováno manželství a nedošlo tak k většímu nárůstu nesezdaného soužití zejména u svobodných mladých lidí. Častěji než osoby svobodné žijí s největší pravděpodobností i dnes v nesezdaných soužitích osoby, u kterých došlo k zániku předchozího manželství (2000).

Vzhledem k politickým a ekonomickým poměrům ve společnosti v poválečném období považovali lidé rodinu za hlavní oblast seberealizace. Avšak liberální rozvodová legislativa spolu s nedostatečnou sexuální osvětou, díky níž docházelo k uzavírání sňatků v nízkém věku často z důvodu těhotenství partnerky, vedly v mnoha případech k rozvodu (Kraus, 2008). A právě v 80. letech, která se vyznačovala vysokou sňatečností, což lze zejména s ohledem na děti považovat za pozitivní společenský jev, se také začal rapidně zvyšovat počet i podíl rozpadajících se manželství. Po roce 1989 se růst počtu rozvodů zastavil na vysoké úrovni přibližně 30 tisíc rozvodů ročně a tento stav až na drobné výkyvy setrvává dodnes (Hamplová et al., 2006).

Již ve druhé polovině 50. let došlo k rozšíření tzv. modelu dvoudětné rodiny, jež se zachoval až do počátků devadesátých let a v podstatě se dá říci, že svoji popularitu si udržel dodnes, protože je v české populaci stále považován za nejideálnější typ rodiny s dětmi. Díky nízkému sňatkovému věku a díky tomu, že se koncem 80. let více než polovina prvních dětí v manželství rodila na základě předmanželských koncepcí, pohyboval se podíl počtu dětí narozených mimo manželství mezi 6-8 %. Po roce 1990 byl znamenán pokles porodnosti, za jehož hlavní příčinu lze považovat změny sňatkového chování, protože v devadesátých letech se u nás stále přes 80 % dětí rodilo v manželství. Průvodním jevem provázejícím pokles míry porodnosti se stal zvýšený počet a podíl dětí rodících se mimo manželství. Mimo manželství se v roce 1992 narodilo 8,6 % dětí, v roce 1998 už to bylo dokonce 19 % dětí (Fialová et al., 2000).

1.3 Populační situace v České republice po roce 1989

Život v demokratické České republice

V letech, jež následovala po politickém obratu v roce 1989, došlo k radikální změně v myšlení a chování obyvatelstva ve všech oblastech společenského života. Na pronikavé změny demografického chování měla významný vliv zejména nová hospodářská a sociální situace. Po skutečně dlouhém období, kdy byly demografické ukazatele relativně stabilní, došlo v poměrně krátké době několika málo let k obrovským změnám, které v zemích západní Evropy probíhaly více než dvě desítky let. Významnou změnou bylo zejména snížení sňatečnosti, coby výraz odkládání vstupu do manželství do vyššího věku a dále následoval výrazný pokles porodnosti na úroveň, která u nás do té doby nikdy nebyla zaznamenána. Postupně dochází ke změnám v postavení manželství, dochází i ke změnám v postavení rodiny a zejména dětí v pořadí životních plánů, vzniká nové demografické chování mladých lidí a tento proces ještě zdaleka není ukončen (Tuček et al., 2003).

Poslední léta přinesla mladým lidem opravdu značné možnosti osobního rozvoje, široké možnosti trávení volného času a možnosti uplatňovat různé zájmy. Díky tomu u nich v oblasti rodinného a reprodukčního chování jednak dochází k vytváření konkurenčního prostředí, kdy mají možnost měnit pořadí životních rozhodování, jednak to vede ke zvyšování požadavků na životního partnera. To má za následek odsouvání uzavírání sňatků a rození dětí do vyššího věku (Kocourková, Rabušic, 2006).

Probíhající změnu úrovně a struktury sňatečnosti a porodnosti ale v neposlední řadě velmi výrazně ovlivňují i tři negativní ekonomické faktory, kterými jsou finanční nedostupnost bytů pro mladé páry, rostoucí životní náklady po narození dítěte a v neposlední řadě stále větší nejistota v práci a hrozící nezaměstnanost (Procházka, 2012).

Průzkum Mladá generace 1997

V roce 1997 bylo v České republice provedeno sociologické šetření „Mladá generace“, které se mimo jiné zabývalo názory mladých lidí na manželství a rodičovství. Průzkum byl zaměřen na názory dosud svobodných mladých lidí ve věku 18-30 let, coby reprezentanty generace, která do té doby ještě nebyla ovlivněna střetem s realitou života, a která svým chováním bude rozhodovat o budoucím reprodukčním procesu. Byla zde řešena témata, jako jsou názory mladých lidí na manželství, rozvod, nesezdané soužití,

ideální počet dětí v rodině, optimální věk pro uzavření manželství či narození dítěte, a další. Jak naznačují výsledky sociologického šetření, za novým demografickým chováním stojí změny v hodnotovém systému mladých lidí a skutečně i již zmiňovaný nepříznivý ekonomický vývoj. Co se týče partnerského soužití a rodiny, velmi pozitivním se ovšem jeví zjištění vycházející z výsledků výše uvedeného průzkumu, že pro mladé lidi neztrácejí manželství a rodina na svém významu a hodnotě, a to zejména co se týče emocionální stránky. Mění se pouze jejich realizace, jež se jenom posouvá do vyššího věku. Důvodem je zejména snaha nejdříve absolvovat úplnou profesní přípravu a to v době, jež je vhodnější pro jedince, dokud je bez závazků. Podíl mladých lidí, kteří by chtěli trvale žít v nesezdaném soužití či zůstat sami bez stálého partnera je poměrně nízký. Velmi významným se jeví také další poznatek vyplývající z průzkumu, že mladí lidé přisuzují značnou životní hodnotu i dětem. Převážná většina mladých lidí si nedovede život bez dětí představit, přestože vědí, že díky nim dochází ke snížení životní úrovně, a přestože si uvědomují, že děti znamenají určitý omezující faktor nejen v osobním rozvoji, ale v celkovém životě rodičů (Fialová et al., 2000).

Jak uvádí stejní autoři, každá mladá generace přichází do věku vhodného pro založení rodiny v jiné společenské a ekonomické situaci. Každou formují jiné vnější vlivy - realita každodenního života a vysněné ideály. Každá má vlastní představy o budoucnosti, o partnerovi, o dětech a o způsobu rodinného života. Každá se chce optimálním způsobem seberealizovat a právě v seberealizaci by mělo hrát významnou roli manželské soužití a rodinný život. Někteří je mohou považovat za hlavní náplň života, bez které by jejich život vlastně ani neměl smysl, pro některé mohou být brzdou v rozvoji kariéry a sebe sama. Většina našich mladých lidí však považuje manželství a rodinu za základ uspokojení a štěstí, za důležité citové a morální zázemí. A díky tomu všemu mohou žít vnitřně bohatý život nejen oni sami, ale i jejich nejbližší, přestože se mnohdy nevyhnou nezdarům, zklamání či trápení (2000).

2 RODINA

„Šťastný je ten, kdo našel štěstí v rodině.“

Lev Nikolajevič Tolstoj

2.1 Rodina a její definice, prvky rodiny

Definice rodiny

Vyomezit jasně a jednoznačně pojem rodina není možné z mnoha důvodů. Definice se liší dle hledisek jednotlivých vědních disciplín, ať už jde o sociologii, psychologii, právo, či jinou vědní disciplínu. Existuje i celá řada různých aspektů, jako jsou funkčnost, role, vztahy, komunikace, proces socializace či jiné, na základě kterých je rodina definována. A protože v literatuře je uvedena celá řada definic, uvedu alespoň dvě z nich. Velmi praktická a srozumitelná je definice J. Langmeiera a M. Kňourkové, která zní: Rodina je „*institucionalizovaná biosociální skupina, vytvořená přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistují krevní pouta, a z jejich dětí*“. Zde by bylo ale patrně lepší užít termínu „biopsychosociální“, protože jak ukazují výzkumy o rodině, je to právě psychologická rovina, jež se jeví nenahraditelnou a nezastupitelnou (in Výrost, Slaměník, 1998, s. 304).

Dle Možného může být rodina v nejširším vymezení definována jako: „*institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti*“, anebo, česky, společností uznávaný způsob, jak mít a vychovávat děti (2008, s. 116).

Ať už definice rodiny vycházejí z jakýchkoli aspektů, jedno je jisté. Rodinu ustavuje teprve rodičovství, protože až narozením prvního dítěte se z lidského páru zakládá rodina, pro niž je definující vlastností svazek krve. Co se týče rodičovství, v tradiční společnosti bývalo tím nejpřirozenějším na světě. V současnosti je mateřství pro většinu žen aktem vědomé volby, čímž rodičovství mnoho získalo, zároveň se však z něho určité jistoty vytrácí. Veřejné instituce do značné míry omezují autonomii rodičů, vrstevnické skupiny, stále více ovlivňovány hromadnými sdělovacími prostředky, jakoby zatlačují do pozadí postavení rodičů při socializaci dítěte. A jsou to právě tyto základní sociální role, jež prošly a stále prochází historicky jedinečnou přestavbou (Možný, 1999).

Rodina coby instituce, jež byla považována za patrně nestabilnější výtvar naší civilizace, se nejméně od konce první světové války podstatným způsobem změnila a mění se

i nadále. Naše civilizace si v zájmu zajištění ochrany reprodukčního procesu vytvořila párovou monogamickou rodinu, jejímž smyslem byla výchova dětí. Snad možná i díky stále větší dostupnosti antikoncepce začalo od poloviny 70. let v zemích našeho civilizačního okruhu docházet k úpadku porodnosti a dnes je v mnoha těchto zemích nejčastějším typem rodiny rodina s jediným dítětem. Např. v sousedním Německu zůstává na základě vlastního rozhodnutí až třetina párů dobrovolně bezdětných a podíl dobrovolně bezdětných stoupá i u nás. V Evropě dnes domácnosti tvořené manželským párem a dětmi představují jen asi čtvrtinu ze všech domácností. Přestože se rodina neustále vyvíjí a mění, jde o instituci, jež je stále velmi silně stabilizujícím prvkem společnosti (Možný, 2008).

Prvky rodiny

Pokud bychom bez ohledu na výše uvedené definice chtěli odpovědět na otázku, co je to vlastně rodina, mohli bychom uvést těchto pět základních prvků rodiny:

1. Rodina je základní jednotka v lidském společenství.
2. Rodina je skupina osob (jde o primární sociální skupinu).
3. Rodina je polyfunkční.
4. Rodina je tvořena sítí vztahů.
5. Rodina je instituce, v níž probíhá výchova dětí (Tannenbergerová, 2014).

I na počátku nového století zůstává rodina, a to přes všechny problémy a peripetie, jimiž ve své historii prošla, nepostradatelná a těžko nahraditelná instituce i pro dospělého člověka, natož pak pro dítě. Dochází v ní k předávání hodnot z generace na generaci, je nejvýznamnějším socializačním činitelem stojícím na počátku rozvoje osobnosti a v rozhodující fázi má možnost jedince ovlivňovat (Kraus, 2008).

2.2 Některé typy rodiny

Pohlédneme-li na rodinu jako na sociální skupinu, je rodina vždy jistým výsekem širšího systému, tedy příbuzenství, kterým se zdánlivě může rozumět společenství pokrevně příbuzných. Ve skutečnosti však značná část osob, které by jeden konkrétní člověk označil za příbuzné, pokrevně příbuzná není - ať už jde o tchána či tchýni, sourozence manžela či manželky aj. Přesto u těchto osob očekáváme jednání, jež rozhodně neočekáváme od osob zcela cizích. Zde potom rodinu můžeme charakterizovat následovně:

- 1) **Nukleární rodina** - je středem systému příbuzenství a tvoří ji pouze rodiče a děti.

- 2) **Jádrová rodina** - tu dostaneme, přiřadíme-li k nukleární rodině prarodiče z obou stran. V moderní společnosti zůstává tato rodina jádrem příbuzenství. Někteří sociologové považují za základ moderního příbuzenství nikoli nukleární rodinu, ale právě jádrovou rodinu a to proto, že mezi nukleární rodinou a prarodiči dochází nejen k intenzivním stykům, ale i k materiální a citové výměně.
- 3) **Rozšířená rodina** - rodina zahrnující i sourozence rodičů. Tento typ rodiny hrál svoji roli v tradiční společnosti (Vavřík, 2010).

Nukleární rodina je v podstatě typická současná moderní rodina, ve které však často figuruje kromě dětí pouze jeden z rodičů. Protože dnes však nejsou vazby v rodině postaveny na majetku a není tvořena větším množstvím osob, jak tomu bylo v tradiční společnosti, je tato rodina lehce zranitelná, tím pádem málo stabilní a snadno se rozpadající.

Podíváme-li se na rodinu z pohledu konkrétního jedince, rozlišujeme dva typy rodiny:

- 1) **Orientační rodina** – rodina, ve které jedinec vyrůstá jako dítě.
- 2) **Prokreační rodina** – rodina, kterou dítě později samo zakládá (Kraus, 2008).

Tentýž autor zmiňuje, že v dnešní rodině přestávají platit tradiční kritéria. Především není nutnou podmínkou rodinného života institucionální spojení zákonným manželským svazkem a v důsledku toho přibývá dětí rodičích se mimo legitimní manželství, kterých je v současnosti přibližně třetina. I tato soužití ale mohou fungovat jako rodina a splňovat tak další znak rodiny – tedy společný život všech členů rodiny pod jednou střechou a jejich vzájemná spolupráce (2008).

A právě podle formy rodinného soužití, rozlišujeme rodinu následovně:

- 1) **Úplná rodina** – zde žijí děti s oběma rodiči.
- 2) **Neúplná rodina** – zde žijí děti s jedním z rodičů.
- 3) **Vícegenerační rodina** – zde žijí společně dvě generace - rodiče s rodinnou svého dítěte (Tuček et al., 2003).

V současné společnosti, jež je plná problémů a patologií však některé rodiny nefungují tak, jak se od této instituce očekává. A právě podle toho, do jaké míry se rodině daří plnit tyto očekávané funkce, což má zásadní význam zejména z hlediska průběhu socializace, můžeme rozdělit rodiny následujícím způsobem:

- 1) **Funkční rodina** - své funkce plní přiměřeně, rozvíjí svoje členy.

- 2) **Dysfunkční rodina** - některé funkce neplní dostatečně, vývoj dítěte může být ohrožen, s pomocí odborníka se ještě může stát funkční.
- 3) **Afunkční rodina** - rodina nezvládá základní funkce, vnitřně se rozkládá, zásadně škodí dítěti, je zde narušován jeho socializační vývoj. Díky izolaci je často uzavřená, skrývá a neřeší problém, nevyhledá odborníka (Kraus, Poláčková, 2001).

Nejzávažnější případy tzv. **klinické rodiny** zmiňuje v souvislosti s charakterem sociálně psychologického klimatu v rodině Matoušek. Řadí mezi ně rodiny se zanedbávaným, zneužívaným, či týraným dítětem, rodiny s výskytem tělesné či duševní nemoci, rodiny mladistvého delikventa, rodiny s postiženým dítětem, rodiny s patologickým hráčem či závislým na drogách a rodiny svobodných matek (2003).

2.3 Funkce rodiny

„*Rodina je kolébkou důvěry a základním pilířem společnosti*“. Je otázkou, zda toto heslo, které platilo v tradiční společnosti, platí i ve společnosti dnešní. Mnoho funkcí, jež tradičně plnila rodina, převzaly do značné míry formální organizace, potažmo stát (Hamplová et al., 2006, str. 22).

Přesto v dnešní společnosti nároky a požadavky na rodinu stále vzrůstají, v důsledku čehož plní rodina své funkce často nedostatečně. Rodina však v současnosti často vystupuje jako jediný opěrný bod a to zejména v sociálně slabém prostředí, z čehož vyplývá posílení významu rodiny jako útočiště před veřejným světem. Prostředí rodiny se dnes daleko častěji než dříve stává protiváhou veřejného prostoru (Matoušek, 2003).

Jak uvádí Kraus, je nepochybné, že k určitým proměnám v plnění funkcí rodiny došlo:

- a) **Biologicko-reprodukční funkce** rodiny je významná nejen pro jedince tvořící rodinu, ale i pro celou společnost, jež potřebuje pro svůj zdárný rozvoj stabilní reprodukční základnu. Přestože se podstata této funkce nemění, dle současného trendu je ve většině vyspělých zemí dítě vnímáno jako překážka ve vlastní seberealizaci a v profesním růstu, v nízkopříjmových rodinách jako přepych. Přibývá počet případů, kdy mladí lidé vůbec děti neplánují, případně plánují pouze jedináčka. U nás se nejméně dětí za celé dvacáté století narodilo v roce 1999.
- b) **Sociálně-ekonomická funkce** rodiny. Zde je rodina na jedné straně výrobním, na straně druhé spotřebním článkem. Často v důsledku nezaměstnanosti či zvyšování životních nákladů dochází k poruchám ekonomické funkce, které se

projevují v hmotném nedostatku rodin. Přitom tato funkce se dnes jakoby vrací k podobě rodiny představující samostatnou ekonomickou jednotku, čili rodinnou firmu. Dnes již existuje řada rodin, jež takovými jednotkami jsou, případně tak fungují alespoň částečně vedle svého hlavního zaměstnání.

- c) **Ochranná (zaopatřovací, pečovatelská) funkce** rodiny, spočívající v zajišťování životních potřeb všech členů rodiny, také doznala jistých změn. Zatímco před rokem 1989 u nás přejímal tuto funkci do značné míry stát (léčebny pro dlouhodobě nemocné, domovy důchodců, ozdravovny apod.), po roce 1990 se od rodiny očekává větší spoluúčast (např. pacienti jsou propouštěni do domácí péče dříve, ruší se některé léčebny, zanikají ozdravovny apod.). Jinak jde o velmi významnou funkci z hlediska uspokojování základních potřeb člověka, jako jsou potřeby biologické, potřeba bezpečí, potřeba někam patřit, potřeba lásky, uznání a seberealizace.
- d) **Socializačně výchovná funkce** rodiny je považována za primární funkci rodiny. Zde je ústřední úlohou socializačního procesu příprava dětí na vstup do života. Rodina učí dítě osvojovat si základní návyky a způsoby chování, přizpůsobovat se životu. Významným se jeví také působení mladší generace na starší (např. v zacházení s moderními komunikačními prostředky). Rodina se však často dopouští výchovných chyb a snaží se přenést odpovědnost za výchovu na školu.
- e) **Rekreačně-relaxační funkce** rodiny znamená, že rodina je zároveň institucí, jež by neměla zapomínat na nejrůznější aktivity, zábavu a odpočinek. Zde je důležité, do jaké míry spolu všichni členové tráví společný čas, jakým činnostem se věnují, jak tráví dovolené atd. Podle toho se pozná, zda a jak rodina tuto funkci plní.
- f) **Emocionální funkce** rodiny je zásadní a nezastupitelná. Citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty nedokáže žádná jiná instituce vytvořit. Od devadesátých let minulého století lze však u nás v důsledku všech změn pozorovat, že tato funkce je ve stále větším počtu rodin (např. z důvodu rozvodů, zaneprázdněnosti atd.) plněna jen s velkými obtížemi, případně vůbec. Počet citově deprimovaných, ale i týraných dětí narůstá (2008).

2.4 Charakteristické znaky současné rodiny

Hovořit o funkčnosti rodiny znamená dle Procházky konstatovat, v jakém stavu se současná rodina nachází (2012). Kraus uvádí následující výčet procesů, jež současnou rodinu charakterizují:

1. **Demokratizace uvnitř rodiny** – způsobila, že žena získala některá práva a povinnosti, jež dříve náležely pouze muži. Muž tedy ztratil dřívější postavení v rodině, jeho pokles autority ale neznamená, že by ztratil na významu. Přítomnost obou vzájemně se doplňujících rodičů je pro děti nenahraditelná. Změnil se také vztah mezi rodiči a dětmi, který je více partnerský a děti se tak stále více podílejí na organizaci rodinného života.
2. **Častá izolovanost** – v níž dnes rodina často žije v jistém uzavření před zbytkem společnosti, je důsledkem sílící tendence odděleného života jednotlivých generací. Svoji roli zde hraje i pokles významu sousedských vztahů zejména v životě ve městech, a také jistá potřeba uniknout podnětům přetechnizovaného a medializovaného života do klidu rodinu. Izolovanost do značné míry nahrává i patologiím, jež se odehrávají skrytě za zavřenými dveřmi a nikdo si jich nemusí nebo možná ani nechce všimnout.
3. **Rodina se zmenšuje** – protože se zvyšuje počet osamělých žen s dětmi a přibývá počet osob v jednočlenných domácnostech. To má spolu s izolovaností za následek snížení stability rodin, jež jsou daleko citlivější vůči vnitřním otřesům a zranitelnější. Pokud není rodina ukotvena v širších společenských vazbách, může ji jakýkoli konflikt či problém vychýlit z rovnováhy a následně pak může lehce dojít k rozvratu rodinného svazku.
4. **Dezintegrace** – říká se jí také atomizace. Téměř ve všech rodinách dnes ubývá chvil, kdy je celá rodina pohromadě, sděluje si zážitky, radosti i starosti a hledá cesty jak si pomáhat a spolupracovat. V některých rodinách dnes komunikace neprobíhá téměř vůbec, jednotliví členové se pouze potkávají, případně spolu korespondují. Navíc dnes mnoho manželů žije vedle společného rodinného života ještě další, jež je vázán na záliby, případně na intimní život a v důsledku toho žijí svůj vlastní život také jejich děti, které jsou odkázány samy na sebe, a nic jiného jim v podstatě nezbyvá.
5. **Časové zaneprázdnění** – vyplývá z výrazného zatížení rodičů pracovními aktivitami. Často vyčerpaní rodiče se snaží dětem kompenzovat nedostatek

společně stráveného času přísunem materiálních prostředků a vysokým kapesným, což se jistě negativně promítne do hodnotového systému a charakterových vlastností, jako jsou povýšenost, sobectví, neskromnost aj. V konečném důsledku u těchto dětí může dojít k deviantnímu chování.

6. **Dvoukariérový model** - je spolu se zaneprázdněním důsledkem emancipace, kdy u žen dochází k růstu vzdělanosti, kvalifikovanosti a zároveň tedy i zaměstnanosti, což má ale často za následek rozpad rodiny.
7. **Vysoká rozvodovost** – je negativním znakem současné české rodiny a Česká republika patří k zemím s nejvyšší rozvodovostí vůbec. U nás se rozpadá prakticky každé druhé manželství a to zde nejsou zahrnuty rozchody nesezdaných párů. V důsledku toho ročně ztrácí trvalý a bezprostřední kontakt s jedním z rodičů přes třicet tisíc dětí. I když je pravda, že dnes již nepůsobí společenské stigma plynoucí z rozvodů, rozvod neztrácí svůj psychologický význam coby faktor ovlivňující duševní zdraví dítěte a jeho rozvoj. Dlouhodobý stres, jemuž jsou děti v období okolo rozvodu vystavovány, často vede k úzkostným stavům dítěte, případně k psychickým poruchám. Nefungují-li ani nová manželství rodičů, opět to nejvíce dopadá na děti.
8. **Sílicí diferencovanost dle socioekonomické úrovně** – není v žádném případě zanedbatelná. Mnoho domácností pohybujících se v nižších příjmových pásmech řeší své finanční problémy půjčkami, čímž se často neúměrně zadluží. Výjimkou není úplné sociální vyloučení (exkluze), jež negativně ovlivňuje celý socializační proces. V těchto rodinách se často objevuje deviantní chování, navíc děti ze sociálně slabých rodin bývají terčem šikanování (2008).

Z výše uvedeného vyplývá, že ať už rodina dostatečně neplní svoje funkce, dochází v ní k výchovným pochybením, objevují se v ní konflikty či dojde k jejímu rozpadu, největší dopad mají tato negativa na děti, jejichž budoucí život jimi může být významně poznamenán.

Téma rodiny je neustále velmi živým tématem, a jak se zdá, stále není a možná nikdy nebude dostatečně probádané. Neustále se objevují různé katastrofické vize a předpovědi o nedostatečné soudržnosti současné rodiny, o všemožných hrozbách, které plynou z jakési rozvolněnosti manželských vztahů, o masivním nárůstu rozvodů, přesto však rodina zůstává nejvýznamnější institucí v socializaci člověka (Singly, 1999).

3 PRÁVNÍ ÚPRAVA VZTAHŮ MEZI PARTNERY – FORMY PARTNERSKÉHO SOUŽITÍ

3.1 Manželství

Manželství je možno považovat za vyvrcholení citového vztahu dvou dospělých lidí a pro mnohé je velmi důležitým a výjimečným mezníkem v životě. Manželství, které je základem pro založení rodiny a vytvoření rodinného zázemí, však v několika posledních desetiletích doznává značných změn. Výzkumy zcela jednoznačně ukazují na celkový pokles sňatečnosti a porodnosti a na zvyšující se počet nesezdaných soužití a rozvodů. Možný v souvislosti se stoupajícím podílem rozvodů u párů často velmi mladých zmiňuje tzv. opakovaná manželství. Mnozí rozvedení se totiž nenechají neúspěchem či špatnou zkušeností od manželství odradit a zkoušejí to znovu. Někteří v nesezdaném soužití, jiní, a to poměrně často, právě v opakovaném manželství. To je však shledáváno o něco málo náchylnější k rozvodu než manželství první a tato tendence je tím silnější, čím vyšší je pořadí uzavřeného manželství (2008).

Vznik manželství

Podmínky vzniku manželství jsou upraveny zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Manželství je zde definováno jako: „*trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“ Zde by se nemělo jednat pouze o oblast majetkovou či hmotnou, ale podpora a pomoc by se měla týkat i oblasti citové a duševní. Samotný vznik manželství je v zákoně definován následovně: „*Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (dále jen „snoubenci“), že spolu vstupují do manželství. Sňatečný obřad je veřejný a slavnostní; činí se v přítomnosti dvou svědků.*“ V občanském zákoníku je dále uvedeno, že projev vůle může být učiněn buď před orgánem veřejné moci v přítomnosti matrikáře, zde se jedná o sňatek občanský, či před orgánem církve nebo oprávněné náboženské společnosti. V tomto případě jde o sňatek církevní a snoubenci musí před jeho uzavřením předložit oddávajícímu osvědčení (ne starší šesti měsíců), vydané příslušným matričním úřadem, v němž je uvedeno, že byly splněny všechny zákonné požadavky pro uzavření platného manželství. Zákon dále stanoví, že snoubenci při sňatečném obřadu činí prohlášení o příjmení. Zpravidla se příjmení

jednoho z nich stává příjmením společným. Oba si ale mohou ponechat svá dosavadní příjmení, či příjmení jednoho z nich může být příjmením společným a druhý může užívat tzv. zdvojené příjmení. Pokud si snoubenci ponechají každý své dosavadní příjmení, musí při obřadu učinit také prohlášení o příjmení jejich společných dětí.

Neplatnost a neexistence manželství

Manželství nemůže uzavřít nezletilý, jež není plně svéprávný. Dověřil-li však tento šestnácti let věku a jsou-li pro to důležité důvody, může soud ve výjimečných případech uzavření manželství povolit. Manželství nemůže uzavřít ani osoba, již byla v této oblasti omezena svéprávnost. Manželství není možné uzavřít s vdanou ženou, ženatým mužem ani osobou, jež vstoupila do registrovaného partnerství či jiného obdobného svazku uzavřeného v zahraničí, pokud tento svazek trvá. Nelze jej uzavřít mezi předky, potomky, sourozenci a osobami, jejichž příbuzenství vzniklo osvojením. Dále nelze uzavřít mezi poručníkem a poručencem, mezi pěstounem a svěřeným dítětem nebo mezi dítětem a osobou, do jejíž péče bylo dítě svěřeno (Hrušáková et al., 2014).

Pokud bylo manželství uzavřeno před orgánem, jenž nebyl k uzavření příslušný, nebo chybělo-li souhlasné prohlášení snoubenců o vstupu do manželství, jedná se o zdánlivé manželství, tj. manželství, které nemá od počátku žádné účinky. Zdánlivým manželstvím je také sňatek církevní, jenž byl uzavřen před orgánem neoprávněné církve, nebo pokud by nebylo církvi předloženo osvědčení vydané matričním úřadem. Soud prohlásí zdánlivost manželství z moci úřední, jakmile to zjistí. Oproti tomu neplatné je takové manželství, jež bylo uzavřené z nezákonných důvodů. Na toto manželství se pohlíží jako na platné do okamžiku, než jeho neplatnost prohlásí soud. O neplatné manželství se jedná např. tehdy, pokud bylo uzavřeno s nezletilou osobou, bylo-li uzavřeno pod nátlakem spočívajícím v užití násilí či pod pohrůzkou násilí, pokud bylo uzavřeno mezi osobami příbuznými, či z důvodu omylu o totožnosti snoubence např. předložením falešných či neplatných dokladů (Novotný et al., 2014).

Vztahy mezi manželi - práva a povinnosti

V souvislosti s právy a povinnostmi manželů občanský zákoník uvádí, že „*manželé mají rovné povinnosti a rovná práva. Manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti*“. Oba manželé jsou povinni přispívat na potřeby života rodiny a rodinné domácnosti podle svých

schopností, možností, osobních a majetkových poměrů tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Osobní péče o rodinu a její členy má stejný význam jako poskytování majetkových plnění. Dále zákon hovoří o vzájemné informační povinnosti manželů, jež se týká oblasti příjmů, stavu jmění, pracovních, studijních a podobných činností. Manželé společně rozhodují o běžných záležitostech, v těchto se mohou vzájemně zastupovat a mají vzájemnou vyživovací povinnost, jež předchází vyživovací povinnosti dítěte a rodičů. Hmotná a kulturní úroveň manželů by měla být dle zákona zásadně stejná.

Co se týče majetkových práv, uzavřením manželství vzniká společné jmění manželů, jež podléhá zákonnému režimu, nedojde-li k jeho modifikaci v podobě smluveného režimu či režimu založeném na rozhodnutí soudu. Obecně platí zásada, že do společného jmění manželů patří vše, co nabyli manželé nebo jeden z nich za trvání manželství, zákon však stanoví pět výjimek. Společným majetkem tedy nejsou věci sloužící k osobní potřebě jednoho z manželů, dále to, co nabyl jeden z manželů darem nebo děděním. Další výjimku tvoří vše, co jeden z manželů nabyl jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech (např. plnění při poškození zdraví úrazem nebo nemocí z povolání), do společného jmění nepatří ani to, co jeden z manželů nabyl jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví (např. zdědí chatu, kterou prodá a za utržené peníze si koupí automobil) a dále to, co jeden z manželů nabyl náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního vlastnictví (např. prostředky získané z pojistky za zničené auto, jež bylo pořízeno dle předchozího příkladu). Nová právní úprava nyní jednoznačně určuje, že součástí společného jmění manželů je i zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů a dále také podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stal-li se manžel společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva v době trvání manželství. Do společného jmění manželů patří také dluhy převzaté (soukromoprávní) za trvání manželství s výjimkou dluhů vzniklých za trvání manželství týkajících se majetku, jež náleží výhradně jednomu z nich v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku. Další výjimku tvoří dluhy, jež převzal jeden z manželů bez souhlasu druhého a nejde přitom o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny (Novotný et al., 2014).

Snoubenci i manželé mají možnost ujednat si odlišný manželský majetkový režim, u snoubenců se jedná o tzv. předmanželskou smlouvu. Smlouva musí být vždy písemná a musí mít formu notářského zápisu. Smluvený režim lze měnit pouze dohodou manželů nebo rozhodnutím soudu a může spočívat v tom, že bude dohodnuto oddělené jmění, rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu, případně jmění

v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Smlouvou je též možné upravit majetkové poměry manželů pro případ zániku manželství. Existuje-li závažný důvod, může na návrh manžela společné jmění zrušit nebo zúžit jeho stávající rozsah soud (Hrušáková et al., 2014).

Zánik manželství

Dle nového občanského zákoníku manželství zaniká pouze z důvodů, jež jsou v něm uvedeny. Důvodem pro zánik manželství je jednak smrt jednoho z manželů, manželství zaniká i prohlášením manžela za mrtvého a také rozvodem. Pojednáno o něm bude ve čtvrté kapitole.

3.2 Registrované partnerství

Stejnopohlavní páry u nás dlouhá léta poukazovaly na fakt, že jejich právní postavení je daleko horší než právní postavení osob žijících v konkubinátu, nemluvě o svazku manželském. Jejich partnerské vztahy nebyly v právním smyslu nikterak formalizovány, což stejnopohlavní páry považovaly za přímý rozpor se zásadami osobní svobody a rovnosti, za jistou formu diskriminace na základě jiného postavení a dosažitelnosti práva, které zaručuje Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod. Povýšení registrovaného partnerství na úroveň manželství naráželo zejména na odpor církve, jež se stavěla proti institucionalizaci svazku stejnopohlavních párů, kdy zásadní argumenty se týkaly obavy, aby tyto páry neměly možnost osvojení dětí. Čas ale ukázal, že život si dokáže najít svoji cestu a naše legislativa nakonec stejnopohlavním párům vstup do plnohodnotného svazku umožnila, nicméně tento svazek institut manželství obsahově nekopíruje. Přestože nově ucelené zpracování soukromoprávních vztahů přináší s účinností od 1. 1. 2014 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, problematika registrovaného partnerství do něho zahrnuta nebyla a na registrované partnery se jeho druhá část (rodinné právo) nevztahuje. Obdobně se však pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů použijí ustanovení o manželství a o právech a povinnostech manželů, jež jsou upravena v části první, třetí a čtvrté nového občanského zákoníku (Novotný et al., 2014).

Vznik registrovaného partnerství

Institut registrovaného partnerství byl v České republice zaveden zákonem č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů,

ve znění pozdějších předpisů, který definuje registrované partnerství jako „trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným zákonem (dále jen „partnerství“). Partnerem se rozumí osoba, jež uzavřela partnerství. Dvoustranné prohlášení partnerů, kterým partnerství vzniká, činí partneři dle zákona před matrikářem v kraji příslušném podle místa trvalého pobytu alespoň jednoho z nich. Dříve, než osoby vstupující do partnerství učiní toto prohlášení, musí být zaprotokolováno, že jim nejsou známy okolnosti vylučující vstup do partnerství. Partnerství je podobně jako manželství zapsáno do příslušné matriční knihy, v tomto případě do knihy partnerství.

Právní úprava, jež se týká splnění požadavků (podkladů) k uzavření partnerství je obsažena v zákoně o matrikách a je shodná s právní úpravou týkající se uzavření manželství. Partneři při vstupu do partnerství nečiní prohlášení, zda budou užívat společné příjmení, ale mohou se dohodnout, že jeden z nich bude užívat příjmení druhého partnera. Změna příjmení však nastává automaticky uzavřením partnerství, ale uskutečňuje se na základě žádosti, jež je adresována matričnímu úřadu. Ten tuto změnu zapíše do knihy partnerství. Partneři považují za diskriminační, že nemohou používat zdvojené příjmení, jak tomu bývá u manželek, jež vedle svého dosavadního příjmení užívají příjmení svého manžela (Novotný et al., 2014).

Na rozdíl od vstupu do manželství je podmínkou, aby alespoň jedna z osob vstupujících do partnerství byla státním občanem České republiky, dále není možné zastoupení partnera na základě plné moci, což ve výjimečných případech u vzniku manželství možné je. Stejně jako do manželství nemohou do partnerství vstoupit osoby navzájem příbuzné v linii přímé a sourozenci, a dále do partnerství nemůže vstoupit osoba, která nedosáhla věku 18 let, osoba s omezenou svéprávností v této oblasti, nebo osoba, které není právně volná, tj. osoba, která již dříve uzavřela manželství či vstoupila do partnerství anebo obdobného svazku osob stejného pohlaví v zahraničí, a pokud tento svazek trvá (Francová, Dvořáková Závodská, 2010).

Neplatnost a neexistence partnerství

Podmínky neplatnosti a neexistence partnerství stanoví zákon. Není-li prohlášení o vstupu do partnerství svobodným a úplným projevem vůle nebo bylo-li prohlášení učiněno v omylu týkajícím se právního úkonu vzniku partnerství, trpí podstatnou vadou, jež má za následek, že partnerství nevznikne. Partnerství nevznikne ani tehdy, pokud některá z osob vstupujících do partnerství úmyslně uvedla v dokladech požadovaných k prohlášení

nepravdivé údaje, na základě kterých bylo partnerství uzavřeno, nebo pokud ani jeden z partnerů nebyl v době učinění prohlášení občanem České republiky. Osoba, která na věci prokáže právní zájem, může podat návrh na prohlášení partnerství za neplatné. Touto osobou je v každém případě partner, jenž má právní zájem na prohlášení partnerství za neplatné, ale může jí být i příbuzný partnera, či jakákoli další osoba. Bylo-li partnerství prohlášeno za neplatné, má se za to, že nevzniklo. To, že partnerství nevzniklo nebo že je neplatné, rozhodne soud i bez návrhu.

Vztahy mezi partnery – práva a povinnosti

Partneři mají v partnerství stejné povinnosti a stejná práva. O záležitostech partnerského soužití rozhodují společně, mohou se vzájemně zastupovat v běžných záležitostech, zejména přijímat za sebe běžná plnění a podobně jako manželé mají i partneři vzájemnou vyživovací povinnost. Ta předchází vyživovací povinnosti dětí a její rozsah je stanoven tak, aby hmotná a kulturní úroveň obou partnerů byla zásadně stejná. Na rozdíl od manželů registrovaným partnerům nevzniká společné jmění, k významnému posílení jejich práv však došlo v oblasti dědění, kdy registrovaní partneři mohou dědit v první dědické skupině (Francová, Dvořáková Závodská, 2010).

V České republice zatím není možné osvojení dětí stejnopohlavními páry, přesto zde žije nespočet těchto párů, jež děti vychovávají a jsou jejich biologickými rodiči, čehož dosáhli buď díky umělému oplodnění, jež bylo realizováno v jiných zemích (např. v USA), v nichž je plně funkční institut surrogátního mateřství (tj. proces, při kterém je embryo biologických rodičů vloženo do dělohy náhradní matky), případně mají dítě z předchozího vztahu. Existence partnerství není překážkou výkonu rodičovské zodpovědnosti partnera vůči jeho dítěti ani překážkou svěřením jeho dítěte do jeho výchovy. Pečuje-li jeden z partnerů o dítě a žijí-li oba partneři ve společné domácnosti, podílí se na výchově dítěte i druhý partner. Oba jsou povinni zajistit vývoj dítěte a důsledně chránit jeho zájmy (Novotný et al., 2014).

Zánik partnerství

V zákoně o registrovaném partnerství je uvedeno, že partnerství zaniká smrtí jednoho z partnerů nebo prohlášením jednoho partnera za mrtvého a rovněž zaniká rozhodnutím soudu o zrušení partnerství na návrh jednoho z partnerů, pokud tento partner prokáže, že tento vztah už fakticky netrvá.

Legalizace vztahů stejnopohlavních párů na straně jedné posílila jejich sebevědomí a celkové postavení ve společnosti. Na straně druhé se však nejen institucionalizace těchto vztahů setkává s nepochopením u značné části obyvatelstva, pro mnohé jsou nepřijatelné homosexuální či lesbické vztahy obecně. Důvodem je jistě fakt, že tato problematika byla u nás v období totality tabuizována a zjednodušeně řečeno nebyla vidět, zatímco dnes se stejnopohlavní partnerské dvojice objevují v seriálech, ve filmech, setkáváme se s nimi v běžném životě. Někteří občané ale jen velmi těžko akceptují jejich existenci, natož skutečnost, že by tyto páry mohly vychovávat děti. V tomto směru musí česká společnost ujit ještě značný kus cesty.

3.3 Nesezdané soužití, neúplná rodina, singles a partnerství bez soužití

Nesezdané soužití

Od manželství, respektive registrovaného partnerství, je nutné odlišit vztah mezi mužem a ženou, jež nejsou manžely, ale žijí spolu a společně uhrazují své potřeby. Tento poměr bývá označován jako vztah mezi druhem a družkou, konkubinát, faktické manželství či nesezdané soužití. V občanském zákoníku nejsou poměry mezi druhem a družkou nijak upraveny, ale jsou zohledňovány v souvislosti s výživným a jinými majetkovými právy neprovdané matky, resp. těhotné ženy. S nesezdaným soužitím je však spojena celá řada práv a povinností, jež vyplývají z veřejného práva. Např. zákon o státní sociální podpoře stanoví, že druh a družka jsou považováni za společně posuzované osoby, tvořící rodinu, pokud spolu trvale žijí (alespoň tři měsíce) a společně uhrazují náklady na své potřeby (Hrušáková et al., 2014).

Fenomén nesezdaného soužití se u nás rozšířil zejména u mladých lidí v souvislosti s prolomením minulého režimu, kdy získaná svoboda přinesla nové příležitosti a významně tak zasáhla do mnoha oblastí našeho života. Nesezdané soužití se ale nutně nemusí týkat pouze mladých lidí. Rabušic zmiňuje jeho čtyři základní podoby:

1. **Soužití porozvodové** – je soužití lidí, kteří za sebou mají rozvod a nehodlají opětovně vstupovat do svazku manželského.
2. **Soužití snoubenecké** – jde o soužití partnerů, jež někdy v blízké či vzdálenější budoucnosti plánují uzavřít manželství. Toto soužití je možné považovat za moderní variantu cesty do manželství.

3. **Soužití dočasné** – zde se jedná o soužití dvou mladých, kteří teprve začínají svoji milostnou dráhu a o sňatku zatím nepřemýšlí. Může vzniknout i po rozvodu v souvislosti s hledáním nového partnera pro další život.
4. **Soužití namísto manželství** – toto soužití volí mladí lidé, kteří nehodlají uzavřít sňatek. Zde lze hovořit o formě vztahu, ve kterém se rodí i děti (2001).

Postavení druha a družky se ve srovnání s postavením manželů jeví jako značně problematické. Manželé jsou zvýhodněni v dědickém právu, daňové zatížení je u manželů nižší, ať už se jedná o daň z příjmu, darovací či dědickou, manželé mají nárok na vdovský a vdovecký důchod, mohou se v běžných věcech zastupovat bez plné moci, mají možnost společného nezrušitelného osvojení dítěte. Navíc mají vzájemnou vyživovací povinnost, vzniká jim společné jmění a společný nájem. Problematické nesezdaného soužití není u nás věnována taková pozornost, jež by odpovídala jeho významu. A ke škodě osob žijících v tomto svazku nejsou snahy o vymezení jejich práv a povinností nikterak zjevné (Muselíková et al., 2013).

Neúplná rodina

Žije-li dítě nebo více dětí pouze s jedním z rodičů, jedná se o neúplnou rodinu. Počet neúplných rodin rychle stoupá a jak uvádí Možný, dnes žije v neúplných domácnostech přibližně 15 procent obyvatel České republiky (2008).

Tyto rodiny vznikají narozením dítěte mimo manželství, rozvodem, rozchodem, ovdověním nebo osvojením dítěte osamělým člověkem. Zatímco v pouhých 10 procentech se jedná o otce s jedním nebo více dětmi, v celých 90 procentech jde o matku s dítětem nebo dětmi. Zvláštní postavení měly v minulosti svobodné matky, které byly do jisté míry stigmatizovány, odsuzovány a negativně hodnoceny po morální stránce. Dnes je však situace jiná a svobodné matky si dokázaly vybudovat respekt okolí. (Sobotková, 2001). Dnes jsou v české společnosti dosti velkou skupinou. Žijí převážně ve velkých městech a se zmenšujícím se sídlem klesá i jejich výskyt (Katrňák et al., 2010). Třídní původ svobodných matek je oproti vdaným matkám nízký a jejich domácnosti jsou chudé (Kocourková, Rabušic, 2006).

Možný uvádí, že častěji než jiné rodiny žijí neúplné rodiny pohromadě s další rodinou ve společném bytě, převážně u rodičů, což je výrazem jisté mezigenerační solidarity, ale také jistou slabostí českého sociálního státu. Matky se snaží pomáhat svým dcerám, které se staly osamělými matkami, a které se velmi často ocitají v bytové a ekonomické

tísni. Vyrůstají-li v takovýchto rodinách dcery, socializují se do tohoto typu rodičovství a častěji potom samy takovéto rodiny zakládají. Přestože však u nás počet neúplných rodin vzrůstá, je rodinný život v tomto typu rodiny pro většinovou populaci okrajovým a často přechodným způsobem rodinného života. Neúplná rodina je vnímána spíše jako nouzové řešení. U Čechů má totiž stále vysoký status manželství a za nejsprávnější formu rodiny pokládá život v manželství i většina mladé generace (2008).

Singles a partnerství bez soužití

Jak uvádí tentýž autor, roste i počet mladých lidí bydlících samostatně. Jde o výraz individualizace životní dráhy. Jedná se o život bez partnera, člověk žije a hospodaří ve své domácnosti sám. Byť se výraz singles do češtiny překládá jako svobodní lidé, může jít jak o osoby svobodné, tak o osoby rozvedené. U nás takto žijí zejména mladí muži, kdy mladších 35 let je jich 31 procent, kdežto z žen je to pouhých 16 procent. Ve skupině osmdesátiletých a starších osaměle žijících už jich je pouze 13 procent, zatímco z žen 43 procent. Toto zastoupení v mladém věku je možné vysvětlit tím, že osaměle žijící mladé ženy mají zpravidla dítě či děti, a proto tedy daleko méně tvoří domácnosti jednotlivců. (2008). U jedinců singles se dá ale předpokládat, že určitý okruh potřeb uspokojují příležitostnými partnery.

Z Tomáškovy výzkumu vyplynuly hlavní důvody života singles, kdy první příčku obsadila potřeba dostatečného materiálního zabezpečení. Dalším důvodem je obava s někým se sžívat a také upřednostňování seberealizace v profesní oblasti, v čemž ale Tomášek spatřuje spíše jakousi kompenzaci nebo následek skutečnosti, že si člověk nedokáže najít či udržet dlouhodobého partnera. Dalším z důvodů života singles je jednak potřeba vymanit se z tlaku rodičů a zejména touha po vztahu, jež není zatížen běžnými starostmi o domácnost a děti (2006).

Jednou z forem partnerství je i tzv. partnerství bez soužití. Jde o situaci, kdy mladá žena má sice partnera, ale společně s ním nebydlí. V naší společnosti většinou nejde o dobrovolnou volbu partnerů, ale vzniká zpravidla z důvodu bytové tísně a vyplňuje období, ve kterém partneři ekonomicky nedosahují na společný byt. Zdá se ale, že díky rostoucí dostupnosti hypoték začíná těchto soužití ubývat (Možný, 2008).

4 VLIV RODIČŮ NA PARTNERSKÝ ŽIVOT DĚTÍ

4.1 Aspekty významně ovlivňující život dětí

Rodinné prostředí

Aniž by si to mnohdy uvědomovali, jsou to právě rodiče a jejich působení, kteří společně s rodinným prostředím, v němž dítě vyrůstá, významným způsobem ovlivňují i budoucí život svých dětí. Kraus považuje za důležité, aby následující charakteristika rodinného prostředí významně ovlivňující život dítěte byla vnímána jako faktor velmi významný, byť hranice mezi těmito oblastmi nejsou ostré a ani nemůže být vyčerpávající výčet jednotlivých skupin.

1. **Demograficko-psychologické podmínky rodinného prostředí.** Zde hraje významnou roli celková struktura rodiny (včetně věku) a aspekty, jež vyplývají z působení otce, matky a sourozenců, případně prarodičů. Jde zejména o to, zda dítě vyrůstá v úplné či neúplné rodině, důležitý je také počet dětí. V rodině s velkým počtem dětí (3 a více), či v prostředí s jedináčkem, se mohou objevovat specifické výchovné problémy. Svoji roli zde hraje i velký věkový rozdíl mezi rodiči nebo sourozenci.
2. **Materiálně-ekonomické faktory rodinného prostředí.** Patří sem zejména:
 - zaměstnanost (profese) otce i matky a vliv této skutečnosti na děti
 - kvalita bydlení, vybavení domácnosti
 - finanční zajištění
 - individuální spotřeba rodiny coby součást životního stylu
 - materiální podmínky pro zájmovou činnost dětí a pro přípravu do školy (knihovna, sportovní potřeby, hudební nástroje atd.).
3. **Kulturně-výchovná oblast rodinného prostředí,** v níž se odráží především:
 - hodnotová orientace rodičů a jejich vzdělání,
 - životní styl rodiny, zejména v souvislosti s vyžíváním volného času (zájmová činnost, trávení dovolené, cestování, způsob využívání masmédií, stravovací návyky apod.),
 - míra pedagogizace rodinného prostředí, jež může být patrná z vyžívání pedagogických prostředků a další podmínky ovlivňující vytváření postojů dětí k lidem, k práci, ke kultuře, vzdělání a k životu vůbec (2008).

Protože v prostředí rodiny by mělo docházet k uspokojování potřeb všech členů rodiny, měly by zde být vedle péče poskytovány i základní jistoty dětem, vytvářeno určité emocionální klima, mělo by v ní docházet k formování interpersonálních vztahů, postojů, hodnot, základů etiky a životního stylu (Kohoutek, 1998), je zřejmé, že za zásadní a nezastupitelnou lze v rodině považovat roli rodičů.

Rodičovství

Rodičovství je jednou z klíčových životních událostí a sociologové rodiny jej považují za definitivní vstup do dospělosti a zároveň událost nezvratně měnící identitu každého člověka (Katrňák et al., 2010).

Aby bylo rodičovství zdárné, je třeba mít pro ně určité předpoklady, protože jak uvádí Satirová, jen instinkt a dobrý záměr pro rodičovství nestačí (Satir, 1994). Vedle určitých znalostí a dovedností je důležité i porozumění (být schopen správně interpretovat chování dítěte a jeho stav), motivace a také prostředky, jako jsou materiální zdroje, příležitosti, osobnostní vlastnosti aj. Znalosti a dovednosti týkající se péče o dítě a výchovy dítěte získává jedinec v průběhu života prostřednictvím vzdělávání, ať už formálního či neformálního (ve škole případně v kursech pro rodiče), a dále díky informálnímu učení – skrze vlastní zkušenosti z dětství, pozorováním ostatních rodičů či také formou pokus – omyl při výchově vlastních dětí (Hoghughy, Long, 2004). Na informální neboli sociální učení se odvolává i Matějček v souvislosti s rodičovskými postoji. *„Rodičovské postoje se připravují celým předchozím životem, a ne až když tito lidé mají své první dítě v náručí. A vše začíná právě zkušeností dítěte s vlastními rodiči, tam doma“* (1994, s. 10).

Rodičovství je zásadně ovlivněno kvalitou partnerského vztahu. Jak uvádí Vágnerová, příchod dítěte do rodiny může významně zasáhnout do vztahu mezi partnery, kdy rozdílné rodičovské postoje mohou znamenat zvýšený počet konfliktů (2007). Naopak láskyplný a šťastný vztah spolu s podporou partnera znamenají ulehčení rodičovské role, což se pozitivně promítá do způsobu chování k dítěti (Satir, 1994). Souhlasím s touto autorkou, že rodičovská úloha je nejobtížnější úloha v životě jedince. Tato úloha je zastávána neustále a bez přestávky, navíc neexistuje návod, kterým by se po jeho naučení dalo řídit v různých situacích a u všech dětí.

4.2 Hledání a výběr životního partnera

Proces hledání a nalezení partnera není jednoduchý a automatický, a přestože ve společnosti došlo k jistému uvolnění pravidel, regulí a sociální kontroly v oblasti partnerských vztahů, chce-li mladý člověk v hledání uspět, musí se určitým pravidlům téměř odmalička učit a navíc je musí respektovat, což je podmínkou nalezení dobrého vztahu (Katrňák et al., 2010).

Z dlouholetých výzkumů vyplývá, že zatímco ženy upřednostňují u mužů úspěch a bohatství před vzhledem, muži naopak preferují u svých partnerek fyzickou přitažlivost. To ovšem neznamená, že mužům jde jenom o krásu ženy a ženám jenom o peníze. Důležité jsou i ostatní charakteristiky a mužům i ženám záleží rovněž na inteligenci, zodpovědnosti, důvěryhodnosti a loajalitě partnera. Ženy ale navíc očekávají, že správný muž je zároveň dobře situovaný a pracovitý, a muži touží po tom, aby jejich partnerka byla nejen vtipná, charakterní a inteligentní, ale také krásná (Hamplová et al., 2006). Vedle těchto uváděných charakteristik se ale při hodnocení důležitosti jednotlivých vlastností životního partnera projevují u mladých lidí i postoje poměrně konzervativní, a to ve smyslu vysokého důrazu na rodinné hodnoty, kdy mezi nejdůležitější vlastnosti partnera mladí lidé řadí i dobrý vztah k dětem, smysl pro rodinný život a tolerantnost (Fialová et al., 2000).

Vliv výchovy a rodičovský vzor

Skutečnost, že rodina orientační, v níž jedinec vyrůstá, má značný vliv na rodinu prokreační, kterou jednou sám založí, nelze popřít. Ze své orientační rodiny však může převzít nejen rodičovský vzor, ale i vzory partnerských a jiných interakcí (Matoušek, 2003). Je tedy zřejmé, že jedinec může být původní rodinou ovlivňován i při výběru životního partnera či při volbě formy partnerského soužití, protože člověk je bytost sociální a z jeho chování je mnohé naučené a ovlivněné prostředím, v němž vyrůstá a žije. Což platí i o partnerském, sňatkovém a rodinném chování (Hamplová et al., 2006).

Protože je současná doba charakterizována větším ovládním vlastního osudu zejména díky převládajícímu hodnotovému systému vyzdvihujícímu autonomii a snižujícímu hodnotu materiálního a symbolického dědictví, o partnerských svazcích si dnes lidé rozhodují sami (Singly, 1999).

A právě díky posílení svobody a kontroly mladé generace v rozhodování nad svým životem v posledních desetiletích, mnozí rodiče, jak sami uvádějí, ztratili kontrolu

nad výběrem partnera svých dětí. Nezodpovědné či špatné rozhodnutí mohou většinou pouze komentovat, ale schopnosti a mnohdy ani vůli prosadit svůj názor už nemají (Katrňák et al., 2010). Přesto však značná část mladých lidí, byť to málokdy dobrovolně přiznají, stále podléhá autoritě svých rodičů, dá na jejich rady a v rozhodování není plně samostatná (Fialová et al., 2000).

Rodiče mohou svým dětem mnohé předat prostřednictvím sociálního učení, díky kterému dítě přejímá vzorce chování, osvojuje si hodnoty, postoje, normy chování, komunikační dovednosti a sociální role (Vágnerová, 2004). Protože ne vždy bývá toto předávání ze strany rodičů záměrné a uvědomované, mohou rodiče často předat i to, co nechťejí a stát se pro své dítě vzorem nevhodným. Dítě tak může převzít nejen chybný výchovný styl, uplatňující později u svých dětí, ale i nevhodné chování k partnerovi a mnohé další nežádoucí aspekty, jež mohou zásadně ovlivnit jeho budoucí partnerský a rodinný život. Děti se vedle identifikace s rodiči samotnými identifikují i se vztahem mezi nimi a absence dobrého příkladu negativně ovlivňuje hledání lásky a důvěrnosti. Špatné vztahy rodičů mohou v dětech vyvolat úzkost, díky které dochází u řady z nich ke špatným rozhodnutím ve vztazích, rychlému vzdávání se v případě, že se ve vztahu objeví problémy, či dokonce k vyhýbání se partnerským vztahům obecně (Hamplová et al., 2006).

A i když se dítě může snažit změnit zažitě modely z dětství, nebývá to jednoduché, protože jak říká Satirová, to, co v dětství každodenně prožíváme, stává se součástí našeho života, ať už je to příjemné či nepříjemné (Satir, 1994).

4.3 Rozvod rodičů a jeho negativní dopad na členy rodiny

Jak uvádí Možný, dnes je u nás jediným právním prostředkem zániku manželství za života manželů rozvod (2008). Manželství coby forma soužití muže a ženy a jejich dětí má mnoho úskalí a problémů, které nezná právě v rozvod vyústí. Jejich počet se neustále zvyšuje a již dlouhodobě je statisticky dokazováno, že v naší republice připadá jeden rozvod na každé druhé uzavřené manželství (Francová, Dvořáková Závodská, 2010).

Mezi lety 1955 do současnosti se počet rozvodů ročně zvýšil z přibližně 10 000 na 30 000. Dnes se odehrávají nejčastěji z důvodu rozdílnosti povah, názorů a zájmů, dále kvůli nevěře, alkoholismu, nezájmu o rodinu, neuváženému sňatku, také z důvodu sexuálních neshod, zlého nakládání či odsouzení pro trestný čin a z ostatních příčin. Je zajímavé, že dvě třetiny návrhů na rozvod jsou podány ženami, jedna třetina je podána muži. Navíc

stoupá počet rozvodů déletrvajících manželství, tj. manželství trvajících přes 20 let (Novotný et al., 2014).

Bez ohledu na příčinu, jež má za následek rozvrat manželství, je nutno přiznat, že nejen samotné rozvodové řízení, ale i okolnosti, které ho provázejí, jsou většinou traumatizující a nepříjemné a to nejen pro oba partnery, ale i pro jejich děti (Francová, Dvořáková Závodská, 2010).

Dopad rozvodu na členy rodiny

Rozvod manželství, ve kterém se narodily děti, má za následek vznik neúplné rodiny, v níž často dochází k problémům (zejména zhoršení ekonomické a sociální situace) a řada z nich se bezprostředně dotýká dětí. Neúplná rodina je v naprosté většině případů tvořena pouze matkou s dětmi a chybí zde socializační vliv otce, navíc matka i širší sociální okolí často mění postoj k dítěti, což může mít za následek, že se jeho chování i celkový emočně sociální vývoj začne odlišovat od vývoje dětí, jež vyrůstají v úplných rodinách. Navíc díky skutečnosti, že po rozvodu je druhý rodič zpravidla naživu, procházejí děti v průběhu dětství a dospívání složitějšími rodinnými vztahy (Hamplová et al., 2006).

Protože dítě má zažito, že do jeho nejbližšího a nejdůležitějšího prostoru, kterým je domov, patří společně matka i otec, což je pro něj zdrojem stability, jistoty a bezpečí, v období rozpadu manželství dochází k frustraci dítěte, neboť uspokojování jeho biologických a psychických potřeb je ohrožováno a v některé fázi zcela mařeno, jestliže jeden z rodičů přestává jako rodič fungovat, případně se i vyskytovat. Objevují se pocity nejistoty a úzkosti, může se vyskytnout celá škála prožitků a stavů dětí, jež lze označit jako neurotické: deprese, poruchy pozornosti, spánku, odmítání kontaktů s okolím i další. Nezřídka se objevuje agresivita a také úniky a útoky z frustrujícího prostředí (Plaňava, 1994).

Teyber navíc uvádí, že nemálo dětí se cítí za rozvod rodičů odpovědných a dávají si jej za vinu, což u dětí do deseti či dvanácti let věku vysvětluje tím, že takto staré děti ještě nemají dostatečně dojrálé kognitivní (myšlenkové) procesy, a proto nemohou jednoznačně chápat vztah mezi příčinou a důsledkem. Starší děti již tento vztah chápou, uvědomují si i individualitu a subjektivitu ostatních, přesto také u nich sklon považovat se za příčinu dění přetrvává. Dávají-li však dětem rozvod za vinu sami rodiče, mohou být dopady pro dítě přímo tragické. Takto obviňované děti mívají nízkou sebeúctu i sebevědomí,

mnohdy samy sebe nenávidí, trpí dlouhodobými depresemi a pocity hanby, čímž je významně poznamenán jejich další život (2007).

Rozvod je traumatizující záležitostí jak pro děti, tak pro dospělé. V souvislosti s dospělými se dnes v praxi objevuje tzv. „syndrom zavrženého rodiče“. Jedná se o matku či otce, který je odmítán a zpravidla je to ten z dvojice, který odešel od rodiny. Rovnováha rodičovského působení se mění ve prospěch toho, kdo zůstal a ten dítěti často opakuje upravené či zcela smyšlené negativní situace spojované s druhým rodičem, na něj je „vzpomínáno“ s jistotou, jakoby je dítě samo prožilo, s cílem vyvolat u dítěte záporný vztah k druhému z rodičů (Novák, 2012).

Před rozvodem samotným musí být nejprve rozhodnuto o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu manželství. Soud svým rozhodnutím upravuje rodičům jejich práva a povinnosti k dítěti na dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítěti svěřeno do péče, jak bude každý z rodičů přispívat na jeho obživu a pokud není rozhodnuto o střídavé péči obou rodičů, rozhoduje soud také o úpravě styku s druhým rodičem. Je samozřejmě vítané a pro dítě velmi blahodárné, jsou-li rodiče sami schopni dohodnout se o svých právech a povinnostech k dětem. Totéž platí i o rozvodu samotném. Předpokladem je ovšem schopnost partnerů zvládnout emoce, jež zpravidla rozvod manželství vyvolává, a uzavřít dohody o problémech, které rozvod manželství přináší (Francová, Dvořáková Závodská, 2010).

Rozvod je pro dítě kumulativní zkušeností, jejíž hlavní vliv se neobjevuje v dětství nebo dospívání, ale zintenzivňuje se v době, kdy nastává čas najít si vlastního partnera a založit rodinu. V souvislosti s rozvodem se mohou u dětí rozvedených rodičů dříve nebo později objevit psychické či jiné problémy, u některých značné, jiní naopak nemusí pociťovat problémy žádné. Důležitou roli hrají vztahy dětí s rodiči před a též po rozvodu, což do značné míry ovlivňuje i typ péče o dítě po rozvodu. Jsou-li tyto vztahy dobré, dítě se daleko snáze nové rodinné situaci přizpůsobuje. Jednoznačně se dá ale říci, že zkušenost s rozvodem rodičů životní dráhu jedince hluboce mění (Hamplová et al., 2006).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

Závěrečná kapitola je věnována vlastnímu výzkumu. Nejprve budou vymezeny cíle výzkumu a popis zvolené výzkumné metody, dále dojde ke stanovení hypotéz. Následně bude provedena analýza zjištěných dat a interpretace výsledků výzkumu.

5.1 Cíl a metody výzkumu, stanovení hypotéz

Výzkumů zabývajících se problematikou partnerského soužití, ať už jde o manželství či jiné formy soužití, již bylo uskutečněno mnoho. Je to téma zajímavé a dá se říci, že pro sociální pedagogiku aktuální vzhledem k potřebě zkoumat současnou rodinu, znát její stav a naznačit představy o jejím budoucím vývoji. A protože jsem díky své dospívající dceři byla často obklopena jejími kamarády a měla možnost sledovat je při různých aktivitách, srovnávat jejich chování a názory s chováním a názory mými a mých kamarádů, když jsme byli v jejich věku, a samozřejmě doznala značných rozdílů, rozhodla jsem se zaměřit svůj výzkum právě na tuto cílovou skupinu.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak vidí svoji budoucnost v oblasti partnerských vztahů dnešní mladí lidé (náctiletí), tedy jakou formu soužití jednou plánují, preferují-li instituci manželství před jinou formou soužití a jak smýšlí o nesezdaném soužití. Zda dle jejich názoru vítězí při volbě institucionalizovaného svazku emocionální hlediska nad praktickými. Dalším cílem výzkumu bylo zjištění, zda mladí lidé plánují v budoucnu založení vlastní rodiny, jaké prostředí je dle jejich názoru nejvhodnější pro výchovu dětí a v neposlední řadě, zda si myslí, že by někdy v budoucnu byli ochotni upřednostnit rodinu před vlastními zájmy.

Ve společenských vědách jsou při výzkumech využívány dvě základní výzkumné metody, a to metoda kvalitativního a metoda kvantitativního sběru dat. Kvantitativní metoda, jež je založena na deduktivním přístupu, se zaměřuje na hledání vztahů mezi dvěma a více proměnnými s cílem odhalit, jak jsou proměnné mezi sebou závislé a proč. A právě zkoumání vztahů mezi proměnnými umožňuje nalézt odpovědi na stanovený cíl výzkumu. Výhodou kvantitativní výzkumné metody je získání velkého množství dat v relativně krátkém čase, kdy získaná data jsou přesná a z hlediska analýzy strojově zpracovatelná, čímž je celý proces výrazně usnadněn (Hendl, 2005).

Pro zjištění potřebných informací vztahujících se k cílům mé bakalářské práce a ověření platnosti hypotéz jsem zvolila kvantitativní výzkum. Sběr dat byl realizován

využitím techniky dotazníku. Protože při použití dotazníku existuje možnost špatného pochopení otázek, provedla jsem před distribucí dotazníků předvýzkum, kdy jsem se u pěti respondentů (studentů) informovala na srozumitelnost otázek. Ty se jevily jasné a srozumitelné, žádnou jsem tedy nemusela upravovat.

Obsahem dotazníku byla úvodní část s žádostí o jeho vyplnění a uvedením účelu, pro který byl sestaven, pokyny k jeho vyplnění a závěrečné poděkování. Dotazníky byly anonymní a obsahovaly celkem patnáct uzavřených otázek. Úvodní otázky byly zaměřeny na zjištění tvrdých dat týkajících se věku, pohlaví, ročníku studia, prostředí, ve kterém respondenti žijí, následující se vztahovaly k danému tématu. Do dotazníku bylo záměrně zahrnuto několik doplňujících otázek s cílem vytvoření komplexnějšího obrazu o smýšlení mladých lidí o oblasti partnerských vztahů.

Na základě výše uvedeného cíle výzkumu byly stanoveny následující hypotézy:

H1: Více mladých lidí se domnívá, že je lepší žít před sňatkem s partnerem určitou dobu na zkoušku, než těch, kteří preferují tradiční vstup do manželství.

H2: Většina mladých lidí preferuje manželství před jinou formou soužití.

H3: Pro mladé lidi jsou častějším motivem pro uzavření manželství emocionální aspekty, než praktická hlediska.

H4: Většina mladých lidí považuje za vhodnější prostředí pro výchovu dětí manželství než jinou formu soužití.

H5: Pokud se ve vztahu objeví problémy, jsou v zájmu zachování rodiny ženy tolerantnější než muži.

5.2 Výběr respondentů

Co se týče respondentů, zacílila jsem na mladé lidi, kteří dosud nebyli zatíženi žádnou vlastní negativní zkušeností v oblasti partnerských vztahů (např. vlastním rozvodem), kteří mají životní start v tomto směru teprve před sebou. Respondenty se tak stali studenti gymnázia v místě mého bydliště, kteří byli vybráni záměrně. Hlavním důvodem této volby bylo, že tito studenti byli pro mě výzkumným vzorkem lehce dostupným, navíc mnohé z nich znám a díky tomu jsem očekávala, že k vyplnění dotazníku přistoupí zodpovědně. Gymnazisty jsem volila zejména proto, že se během studia v rámci výuky základů společenských věd měli možnost seznámit s problematikou týkající se vztahů, rodiny,

výchovy, což jistě spolu se získáváním prvních zkušeností s citovými vztahy ovlivnilo úvahy o jejich budoucím životě. Výzkumný vzorek byl tedy vybrán na základě záměrného dostupného výběru, nejde tedy o vzorek reprezentativní a výsledky výzkumu nemohou být zobecněny na celou populaci.

Výzkum byl prováděn v listopadu 2014. Se souhlasem ředitele Gymnázia ve Velkém Meziříčí a po dohodě s konkrétní vyučující byly dotazníky postupně rozdány studentům třetích a čtvrtých ročníků ve vybraných vyučovacích hodinách. Respondenti byli osloveni v počtu osmdesáti osob, polovinu činili mladí muži a polovinu mladé ženy. Toto rozdělení bylo záměrné s ohledem na hypotézu H5. Dotazníky byly vyplněny velmi pečlivě.

5.3 Analýza zjištěných dat výzkumu

Empirická data, jež byla získána vyhodnocením dotazníků, jsou zde vyjádřena prostřednictvím tabulek a grafů.

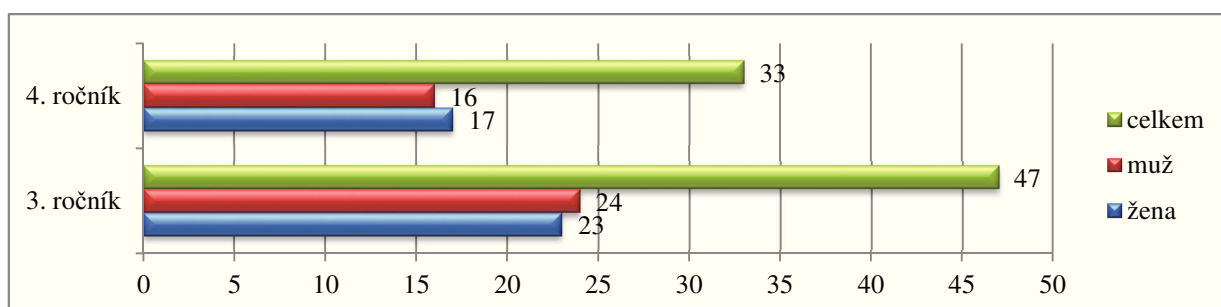
Otázka č. 1: Který ročník gymnázia studujete?

Z otázky číslo 1 vyplývá, že respondenti byli studenti třetích a čtvrtých ročníků. Jak ukazuje následující graf, studenti třetích ročníků, jejichž podíl činí 58,75 %, převažují na studenty čtvrtých ročníků, kterých je 41,25 %. Toto zastoupení však nemá pro výzkum samotný zásadní význam, otázka byla položena spíše pro potvrzení, že skutečně studují v jednom z těchto ročníků.

Tab. č. 1: Ročník studia

	žena	žena (%)	muž	muž (%)	celkem	celkem (%)
3. ročník	23	57,5	24	60	47	58,75
4. ročník	17	42,5	16	40	33	41,25
celkem	40	100	40	100	80	100

Graf č. 1: Ročník studia

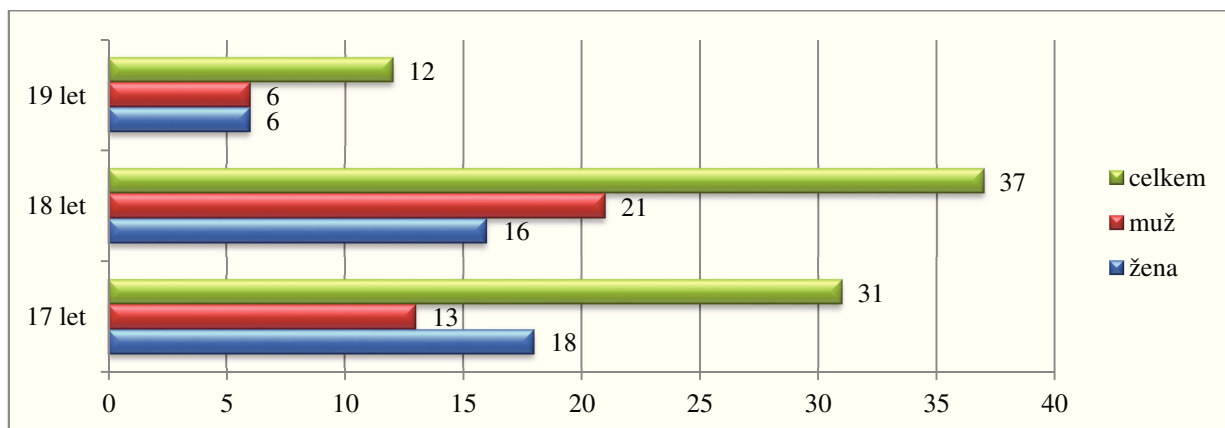
Otázka č. 2: Kolik je Vám let?

Otázka číslo 2 zjišťovala věk respondentů. 38,75 % z nich ještě nedosáhlo plnoletosti a bylo jim sedmnáct let, 46,25 % oslavilo osmnácté narozeniny a 15 % respondentů bylo devatenáctiletých. Tato otázka sloužila pro potvrzení předpokladu, že věk respondentů studujících ve třetích a čtvrtých ročnících se pohybuje okolo osmnáctého roku života a ani zde nehraje toto věkové zastoupení zásadní roli.

Tab. č. 2: Věk

	žena	žena (%)	muž	muž (%)	celkem	celkem (%)
17 let	18	45	13	32,5	31	38,75
18 let	16	40	21	52,5	37	46,25
19 let	6	15	6	15	12	15
celkem	40	100	40	100	80	100

Graf č. 2: Věk

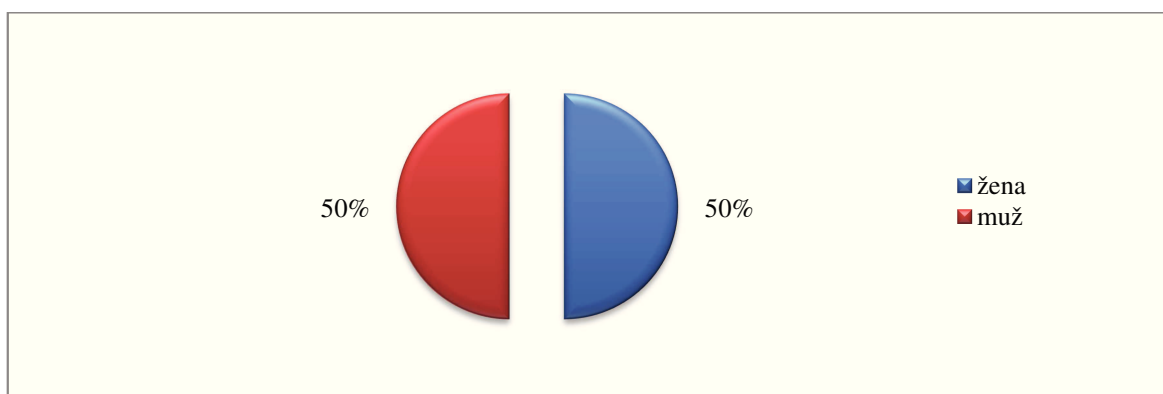
Otázka č. 3: Jaké je Vaše pohlaví?

Třetí otázka zjišťovala pohlaví respondentů, což je údaj pro výzkum důležitý. Záměrně byla získána data od stejného počtu mužů i žen a to v souvislosti s hypotézou H5. Respondentů bylo celkem osmdesát, z tohoto počtu 50 % činili muži a 50 % ženy.

Tab. č. 3: Pohlaví

	Celkem	celkem (%)
žena	40	50
muž	40	50
celkem	80	100

Graf č. 3: Pohlaví

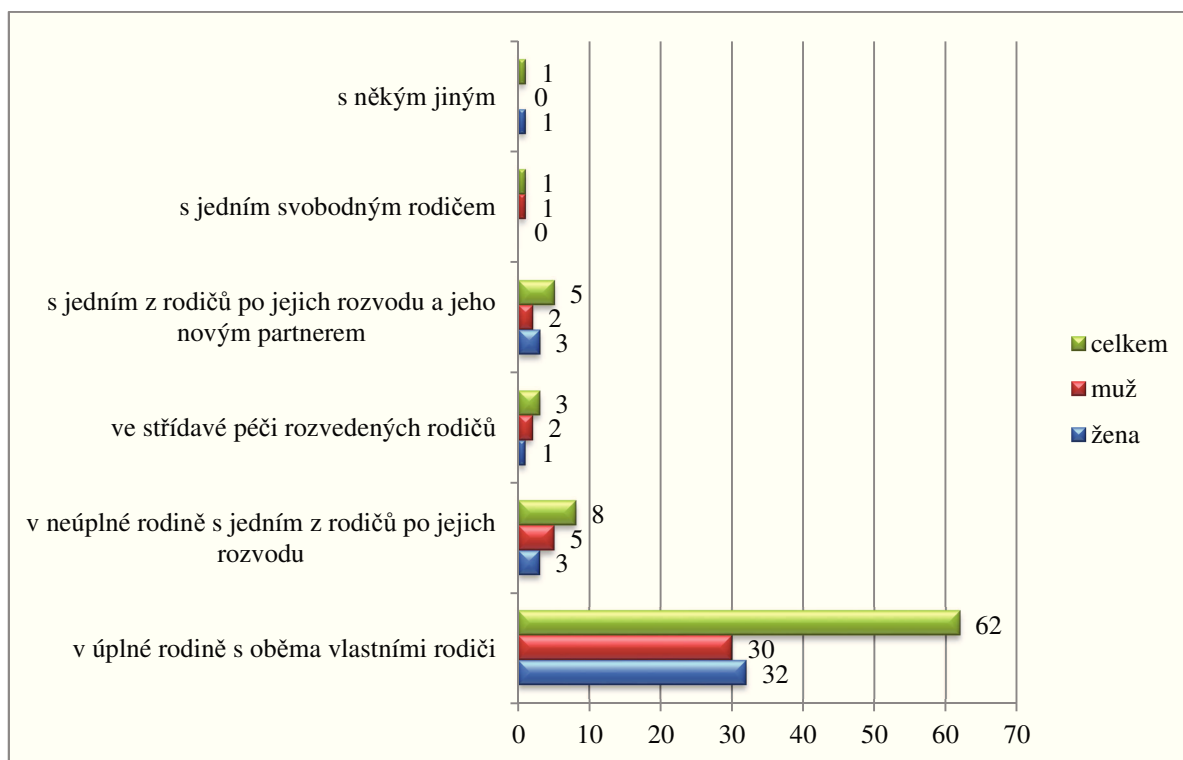
Otázka č. 4: Žijete:

Čtvrtá otázka se týkala prostředí, ve kterém respondenti žijí. Celých 77,5 % dotazovaných uvedlo, že žije v úplné rodině s oběma vlastními rodiči, 10 % dotázaných žije s jedním z rodičů po jejich rozvodu, s jedním z rodičů po jejich rozvodu a jeho novým partnerem žije 6,25 % respondentů, ve střídavé péči rodičů žijí 3,75 %, a s jedním svobodným rodičem žije 1,25 % dotázaných. Jinou variantu uvedlo také 1,25 %, tedy 1 dotázaný, kdy touto variantou bylo soužití s oběma rodiči, kteří jsou rozvedení, ale stále spolu. Tato otázka byla zařazena záměrně, protože prostředí, ve kterém děti vyrůstají, může významně ovlivnit jejich názory a postoje týkající se oblasti partnerských vztahů. Byť zjištěné výsledky nevyovídají nic o kvalitě rodinného života, lze je hodnotit jako pozitivní, protože vysoké procento dotázaných žije v úplné rodině s oběma vlastními rodiči.

Tab. č. 4: Rodinné prostředí

	žena	žena (%)	muž	muž (%)	celkem	celkem (%)
v úplné rodině s oběma vlastními rodiči	32	80	30	75	62	77,5
v neúplné rodině s jedním z rodičů po jejich rozvodu	3	7,5	5	12,5	8	10
ve střídavé péči rozvedených rodičů	1	2,5	2	5	3	3,75
s jedním z rodičů po jejich rozvodu a jeho novým partnerem	3	7,5	2	5	5	6,25
s jedním svobodným rodičem	0	0	1	2,5	1	1,25
s někým jiným	1	2,5	0	0	1	1,25
celkem	40	100	40	100	80	100

Graf č. 4: Rodinné prostředí

Otázka č. 5: Domníváte se, že je lepší před vstupem do manželství spolu nejdříve nějaký čas žít?

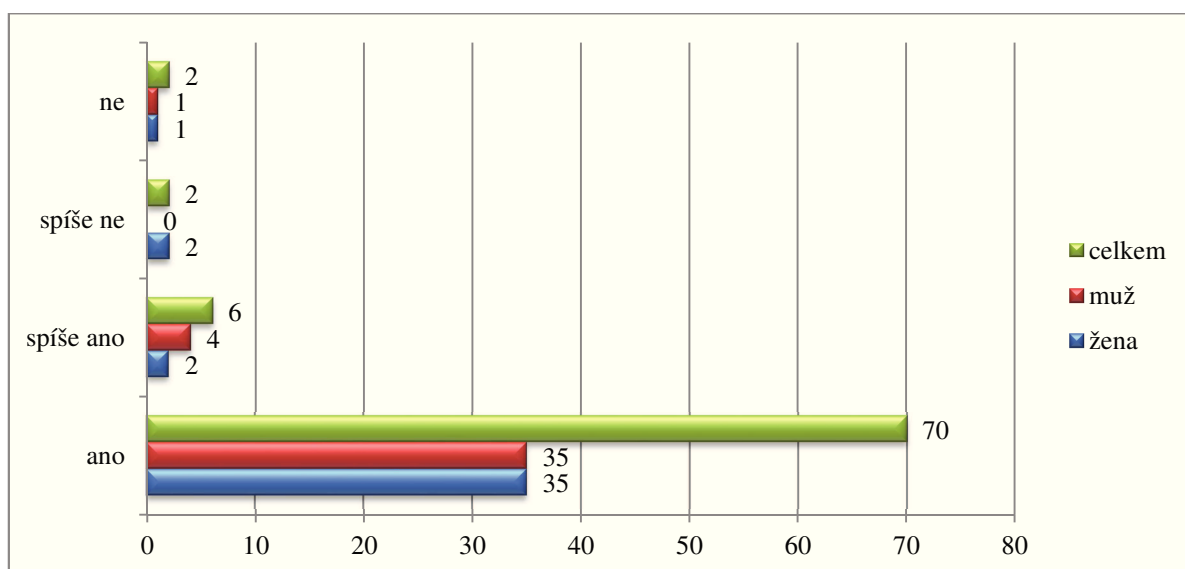
Pátá otázka měla zjistit, zda se mladí lidé spíše přiklánějí k možnosti společného soužití před vstupem do manželství či nikoli. Ze získaných dat vyplynulo, že mladí lidé jsou

společnému soužití před uzavřením sňatku naklonění. Počet kladných odpovědí vysoce převýšil počet záporných. Z celkového počtu 80 dotazovaných odpovědělo kladně, tedy ano a spíše ano 76 respondentů, tedy celých 95 %. Ze 40 oslovených žen se jich ke společnému soužití před sňatkem přiklonilo 37 a ze 40 dotázaných mužů 39. Pouze 4 dotázaní uvedli, že myšlenka společného bydlení před vstupem do manželství naklonění nejsou a volili odpovědi ne a spíše ne. Jedná se o 3 ženy a 1 muže. Dá se říci, že co se týče společného soužití před svatbou, jde spíše o jistou formu chození a poznávání se v různých oblastech, kdy k rozšíření této alternativy mezi mladými lidmi došlo zejména díky uvolnění společenských norem v oblasti sexuálního chování. Z odpovědí respondentů vyplynulo, že názory mladých lidí vztahující se k této otázce jsou bez ohledu na pohlaví vyrovnané a preference této alternativy kopíruje výsledky celorepublikových výzkumů.

Tab. č. 5: Společné soužití před vstupem do manželství

	žena	žena (%)	muž	muž (%)	celkem	celkem (%)
ano	35	87,5	35	87,5	70	87,5
spíše ano	2	5	4	10	6	7,5
spíše ne	2	5	0	0	2	2,5
ne	1	2,5	1	2,5	2	2,5
celkem	40	100	40	100	80	100

Graf č. 5: Společné soužití před vstupem do manželství

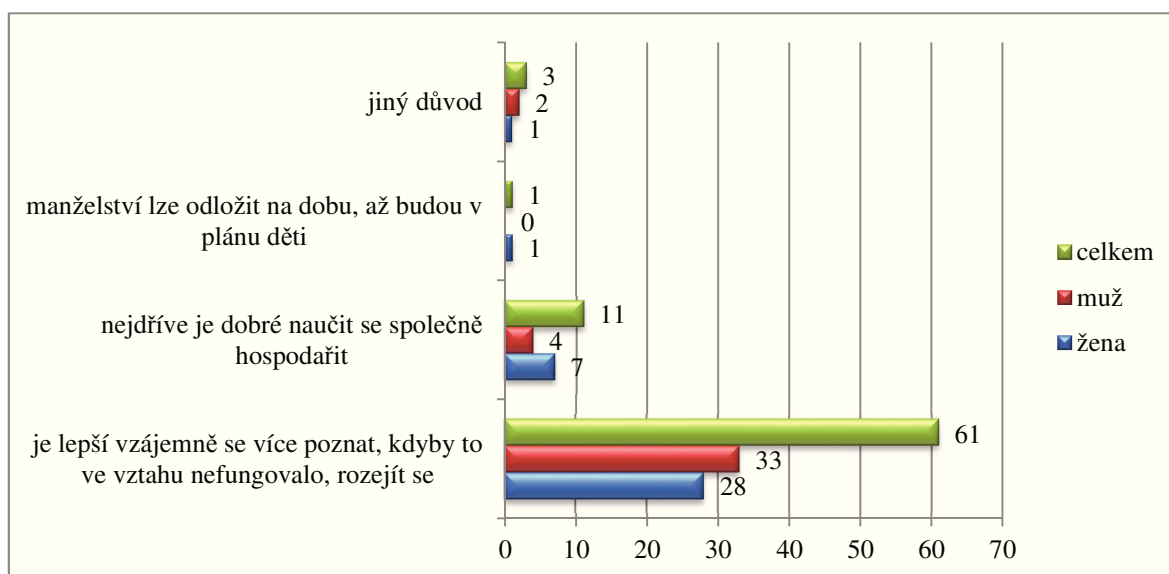
Otázka č. 6. Z jakého důvodu:

Na šestou otázku odpovídali pouze ti, kteří na předchozí pátou otázku odpověděli kladně. Jednalo se celkem o 76 odpovídajících. Cílem bylo zjistit důvody, pro které se mladí lidé k možnosti společného soužití před sňatkem přiklánějí. Nejčastější odpovědí bylo, že je lepší vzájemně se více poznat a kdyby to ve vztahu nefungovalo, rozejít se. Tuto odpověď zvolilo celkem 61 respondentů, což je celých 80,26 %, z toho bylo 28 žen a 33 mužů. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že je dobré, naučit se nejdříve společně hospodařit. Takto odpovědělo 14,47 % dotázaných, z toho 7 žen a 4 muži. Možnost odložit manželství na dobu, až budou v plánu děti, zvolila 1 žena, jiný důvod uvedli 3 dotázaní, z nich byla 1 žena a 2 muži. Jeden z nich se nemohl pro žádný z uvedených důvodů rozhodnout a uvedl, že důvod neví, další si myslí, že je dobré poznat se i naučit se společně hospodařit a poslední se domnívá, že do manželství není nutné vstupovat vůbec. Poznat druhého člověka po všech stránkách není vůbec snadné, protože lidé mají často tendenci ukazovat se v lepším světle, než jací ve skutečnosti jsou a často je to opravdu až společný život, který o druhém mnohé napoví. Možná proto je pro mladé lidi vzájemné poznání se tím nejčastěji uváděným důvodem, proč nejdříve zkusit právně nezávazné soužití.

Tab. č. 6: Důvod společného soužití před vstupem do manželství

	žena	žena (%)	muž	muž (%)	celkem	celkem (%)
je lepší vzájemně se více poznat, kdyby to ve vztahu nefungovalo, rozejít se	28	75,68	33	84,62	61	80,26
nejdříve je dobré naučit se společně hospodařit	7	18,92	4	10,26	11	14,47
manželství lze odložit na dobu, až budou v plánu děti	1	2,7	0	0	1	1,32
jiný důvod	1	2,7	2	5,12	3	3,95
celkem	37	100	39	100	76	100

Graf č. 6: Důvod společného soužití před vstupem do manželství

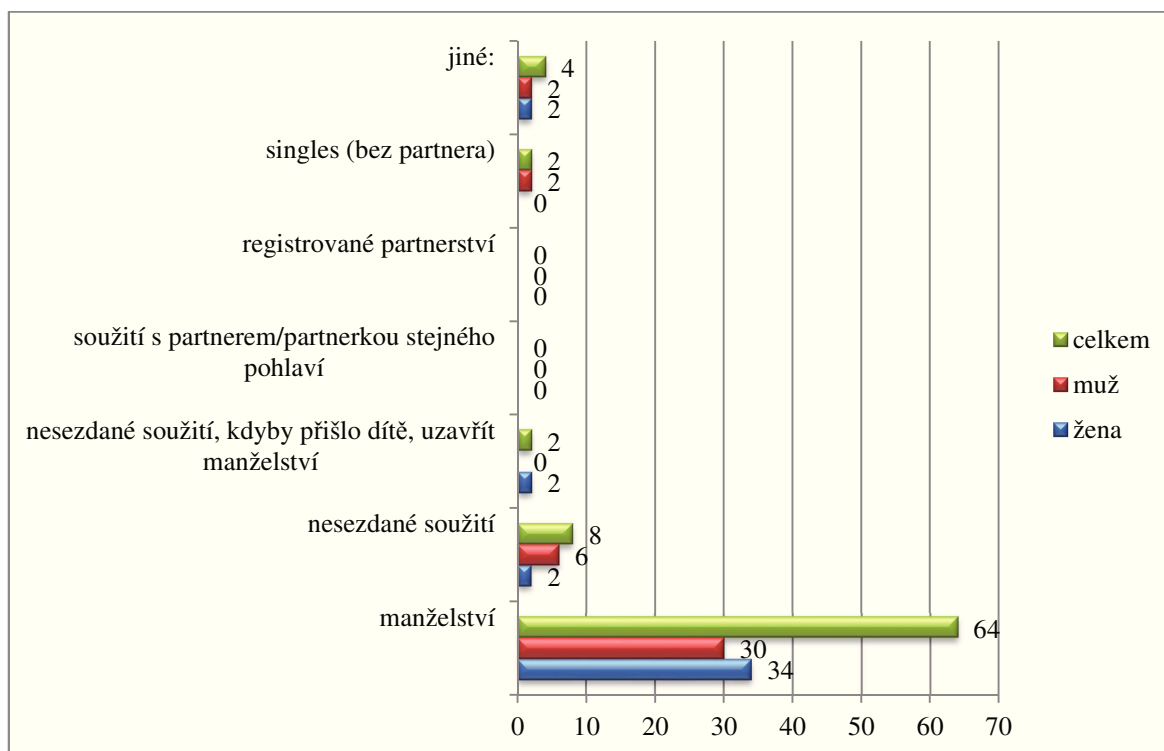
Otázka č. 7: Jakou formu soužití jednou v budoucnu plánujete?

Sedmá otázka sloužila ke zjištění plánované formy soužití respondentů v budoucnu. Přestože mnozí autoři hovoří o jistém úpadku manželství, tuto tradiční formu soužití z dotázaných studentů v budoucnu plánuje celých 80 %. Protože být krásnou nevěstou a užít si svůj svatební den, je snem mnoha dívek už od dětství, navíc si ženy častěji uvědomují obtížné postavení svobodné matky a snad částečně i nejistotu nesezdaného soužití, jeví se jako pozitivní fakt, že rozdíl v odpovědích mezi pohlavími nebyl nijak výrazný. Tuto formu soužití v budoucnu plánuje 34 žen a 30 mužů, z čehož vyplývá, že manželství, coby tradiční forma soužití, se stále těší oblibě a to i u mladých lidí. 10 % respondentů, což je 8 dotázaných, vidí svoji budoucnost v nesezdaném soužití. Jedná se o 2 ženy a 6 mužů. Žít v nesezdaném soužití, a kdyby přišlo dítě, uzavřít manželství, plánují 2 respondentky, v životě bez partnera – tedy single se zase vidí 2 muži. Registrované partnerství ani soužití s partnerem či s partnerkou stejného pohlaví nevedl žádný z respondentů. 4 respondenti se vyjádřili použitím odpovědi jiné a uvedli, že nevědí. V souvislosti s otázkou č. 5, lze tedy říci, že vstup do manželství v budoucnu plánuje většina dotázaných respondentů, ale teprve poté, co si společný život s partnerem nejdříve vyzkouší. Také tento výsledek koresponduje s výsledky výzkumů uváděných v literatuře.

Tab. č. 7: Plánovaná forma soužití

	žena	žena (%)	muž	muž (%)	celkem	celkem (%)
manželství	34	85	30	75	64	80
nesezdané soužití	2	5	6	15	8	10
nesezdané soužití, kdyby přišlo dítě, uzavřít manželství	2	5	0	0	2	2,5
soužití s partnerem/partnerkou stejného pohlaví	0	0	0	0	0	0
registrované partnerství	0	0	0	0	0	0
single (bez partnera)	0	0	2	5	2	2,5
jiné:	2	5	2	5	4	5
celkem	40	100	40	100	80	100

Graf č. 7: Plánovaná forma soužití

Otázka č. 8: Jaký je dle Vašeho názoru nejčastější motiv k uzavření sňatku?

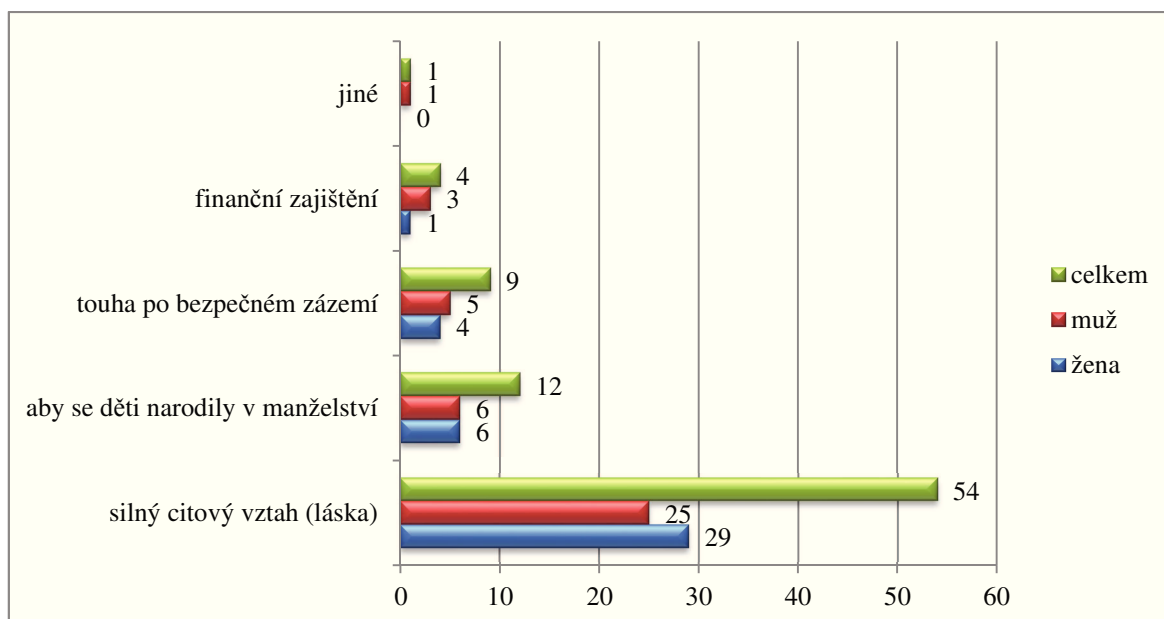
U osmé otázky týkající se nejčastějšího motivu k uzavření sňatku měli respondenti na výběr čtyři možnosti odpovědí. Komu nevyhovovala žádná z odpovědí, mohl zaškrtnout

odpověď jiné. Převažující odpovědí byl v tomto případě silný citový vztah (láska), který zvolilo celkem 54 respondentů, tedy 67,5 %. Aby se děti narodily v manželství, byl druhý nejčastější motiv a vybralo si ho 12 dotázaných, což je 15%. Třetím nejčastějším motivem byla touha po bezpečném zázemí, a zvolilo ho 9 respondentů, čili 11,25 %. Finanční zajištění uvedlo pouhých 5 %, tedy 4 respondenti. Jeden respondent prostřednictvím položky jiné uvedl, že se to tak dělá a lidé berou vstup do manželství jako samozřejmost. Po shrnutí výše uvedených výsledků vyplynulo, že u oslovených respondentů emocionální hlediska naprosto převyšují hlediska praktická. To neznámá, že praktické důvody nejsou pro mladé lidi v souvislosti s manželstvím důležité, ale emocionální považují za důležitější. Také tento výsledek koresponduje s výsledky výzkumů prováděných v rámci celé republiky.

Tab. č. 8: Motiv k uzavření sňatku

	žena	žena (%)	muž	muž (%)	celkem	celkem (%)
silný citový vztah (láska)	29	72,5	25	62,5	54	67,5
aby se děti narodily v manželství	6	15	6	15	12	15
touha po bezpečném zázemí	4	10	5	12,5	9	11,25
finanční zajištění	1	2,5	3	7,5	4	5
jiné	0	0	1	2,5	1	1,25
celkem	40	100	40	100	80	100

Graf č. 8: Motiv k uzavření sňatku

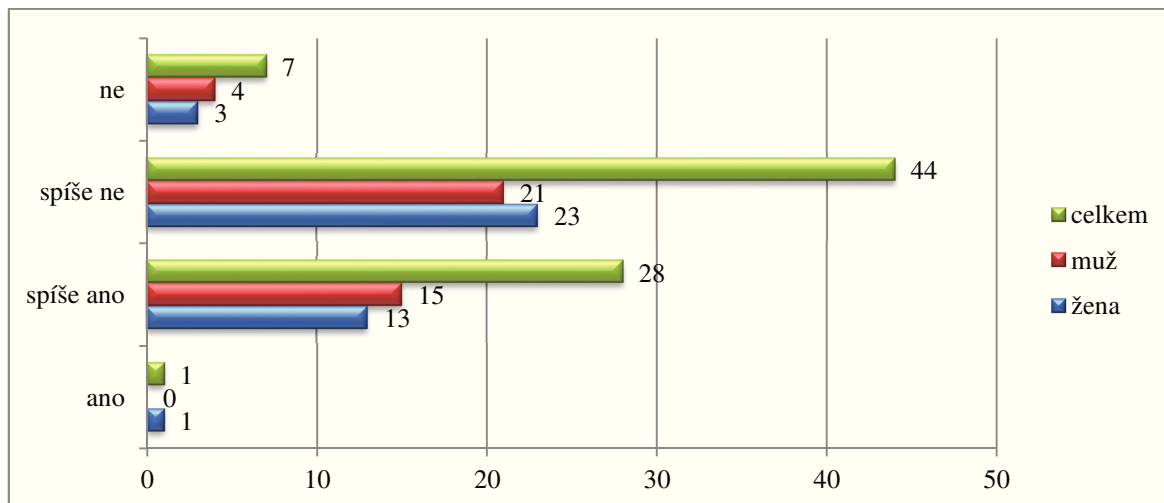
Otázka č. 9: Domníváte se, že mladí lidé v otázkách plánování vlastní budoucnosti v oblasti partnerských vztahů dají na doporučení a rady svých rodičů?

Devátá otázka byla doplňující a byla položena záměrně s cílem zjistit, zda se respondenti domnívají, že mladí lidé akceptují při plánování budoucnosti v oblasti partnerských vztahů názor rodičů. Zde jednoznačně zvítězily záporné odpovědi. Odpovědi ne a spíše ne volilo celých 63,75 % respondentů, odpovědi ano a spíše ano zaškrtnulo 36,25 % respondentů. Zajímavý je fakt, že nejen že zde není velký rozdíl mezi pohlavími, ale ženy si dokonce častěji než muži myslí, že mladí lidé nedají při plánování vlastní budoucnosti na doporučení a rady svých rodičů. Kladně odpovídalo, a tedy uvedlo odpověď ano a spíše ano 14 žen a 15 mužů, ne a spíše ne, tedy záporné odpovědi zaškrtnulo 26 žen a 25 mužů. Zde by se dal očekávat spíše opačný výsledek, protože lze předpokládat, že dcery zejména s matkami své vztahy a svoji budoucnost řeší častěji než synové a jsou v tomto směru tvárnější a v otázkách plánování budoucnosti zodpovědnější. Co se týče celkového výsledku, je možné, že si mladí lidé jenom nechtějí vliv rodičů přiznat, o čemž se zmiňuje i literatura.

Tab. č. 9: Vliv rodičů při plánování budoucnosti v oblasti partnerských vztahů

	žena	žena (%)	muž	muž (%)	celkem	celkem (%)
ano	1	2,5	0	0	1	1,25
spíše ano	13	32,5	15	37,5	28	35
spíše ne	23	57,5	21	52,5	44	55
ne	3	7,5	4	10	7	8,75
celkem	40	100	40	100	80	100

Graf č. 9: Vliv rodičů při plánování budoucnosti v oblasti partnerských vztahů

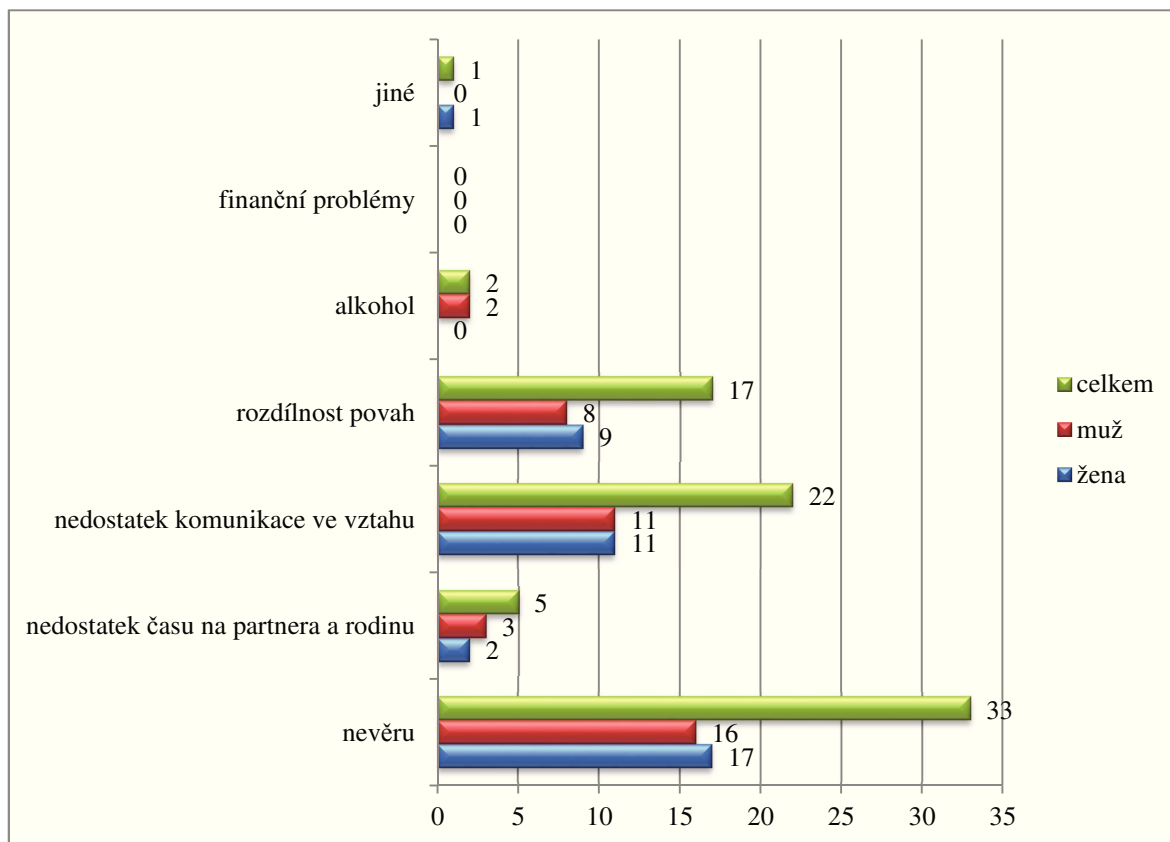
Otázka č. 10: Co považujete naopak za nejčastější důvod rozvodu (rozpadu vztahů)?

Také desátá otázka byla doplňující a jejím cílem bylo zjistit, jaké důvody jsou dle respondentů nejčastější příčinou rozvodů či rozpadů vztahů. Nejčastěji uváděným důvodem byla nevěra. Tuto odpověď označilo celkem 41,25 % z celkového počtu respondentů. Druhý nejčastěji uváděný důvod je spatřován v nedostatku komunikace ve vztahu. Tuto položku zvolilo 27,5 % dotázaných. 21,25 % respondentů označilo třetí nejčastěji uváděnou odpověď, tedy rozdílnost povah. Dále 6,25 % dotázaných zvolilo nedostatek času na partnera a rodinu, 2,5 % zaškrtnla alkohol a 1,25 %, tedy 1 respondentka v položce jiné uvedla nevyzrálou osobnost. Finanční problémy neoznačil žádný z respondentů. Nejčastější odpovědi mužů i žen byly vyrovnané, lišily se většinou rozdílem jednoho hlasu, z čehož vyplývá, že co se týče příčin rozvodů či rozpadu vztahů, mají ženy i muži podobné názory. Poněkud zajímavé je, že s výjimkou dvou mužů neuvledli ostatní dotázaní jako důvod alkohol, přestože alkoholová či jiná závislost je ve skutečnosti častou příčinou rozvodů. Možná je to tím, že v rodinách oslovených respondentů nejsou s alkoholem větší problémy. Že žádný z dotázaných neuvledl jako důvod finanční problémy, může souviset se skutečností, že respondenti jsou dosud finančně závislí na rodičích, nejsou zatíženi dluhy a nenesou zodpovědnost za hospodaření s finančními prostředky rodiny.

Tab. č. 10: Nejčastější důvod rozvodu (rozpadu vztahů)

	žena	žena (%)	muž	muž (%)	celkem	celkem (%)
nevěru	17	42,5	16	40	33	41,25
nedostatek času na partnera a rodinu	2	5	3	7,5	5	6,25
nedostatek komunikace ve vztahu	11	27,5	11	27,5	22	27,5
rozdílnost povah	9	22,5	8	20	17	21,25
alkohol	0	0	2	5	2	2,5
finanční problémy	0	0	0	0	0	0
jiné	1	2,5	0	0	1	1,25
celkem	40	100	40	100	80	100

Graf č. 10: Nejčastější důvod rozvodu (rozpadu vztahů)

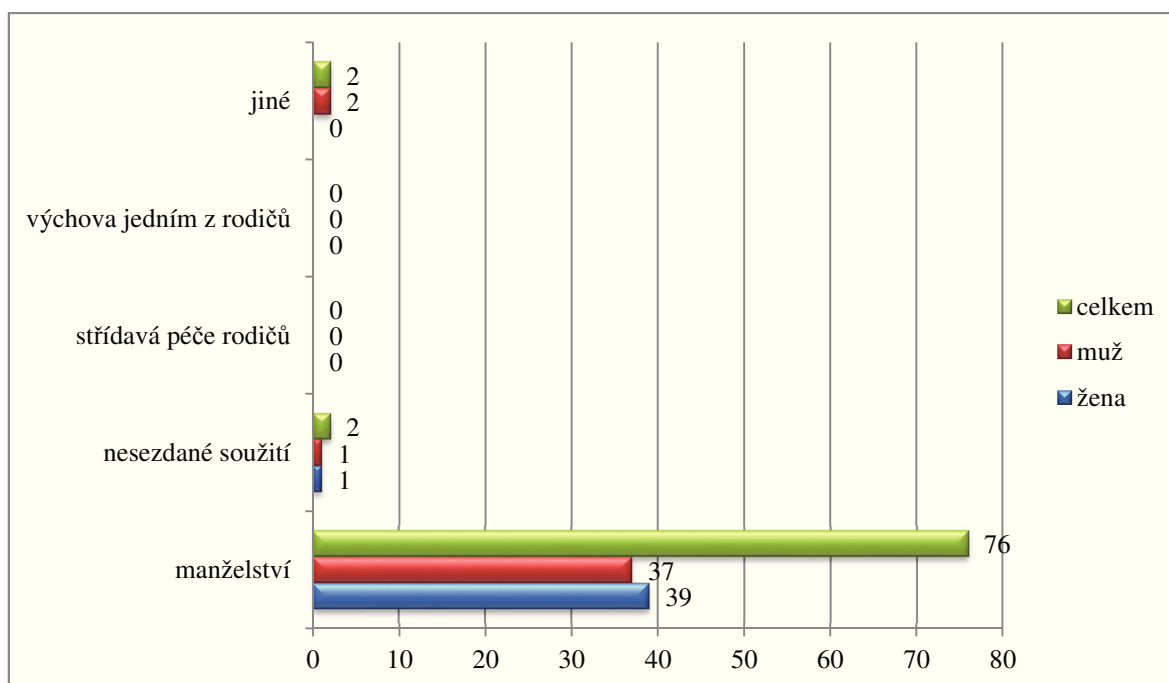
Otázka č. 11: Jaké prostředí považujete za nejvhodnější pro výchovu dětí?

Jedenáctou otázkou mělo být zjištěno, které prostředí respondenti považují za nejvhodnější pro výchovu dětí. Zde opět jednoznačně zvítězilo manželství, které zvolilo 95 % dotázaných. Rozdíl mezi pohlavími byl opět zanedbatelný a z celkového počtu 76 respondentů, kteří vybrali manželství, bylo 39 žen a 37 mužů. Nesezdané soužití volila 1 žena a 1 muž, střídavou péčí ani výchovu jedním z rodičů neuvedl nikdo a 2 respondenti, kteří nevěděli, vyjádřili svoji odpověď použitím možnosti jiné. Zde se ukázalo, že přestože oslovení respondenti jsou velmi mladí lidé, má pro ně manželství coby prostředí vhodné pro výchovu dětí nepřekonatelnou hodnotu, což je výsledek zejména vzhledem k budoucnosti značně příznivý.

Tab. č. 11: Nejvhodnější prostředí pro výchovu dětí

	žena	žena (%)	muž	muž (%)	celkem	celkem (%)
manželství	39	97,5	37	92,5	76	95
nesezdané soužití	1	2,5	1	2,5	2	2,5
střídavá péče rodičů	0	0	0	0	0	0
výchova jedním z rodičů	0	0	0	0	0	0
jiné	0	0	2	5	2	2,5
celkem	40	100	40	100	80	100

Graf č. 11: Nejvhodnější prostředí pro výchovu dětí

Otázka č. 12: Je dle Vašeho názoru partnerské soužití spojeno také s problémy a starostmi, zejména pokud přijdou děti?

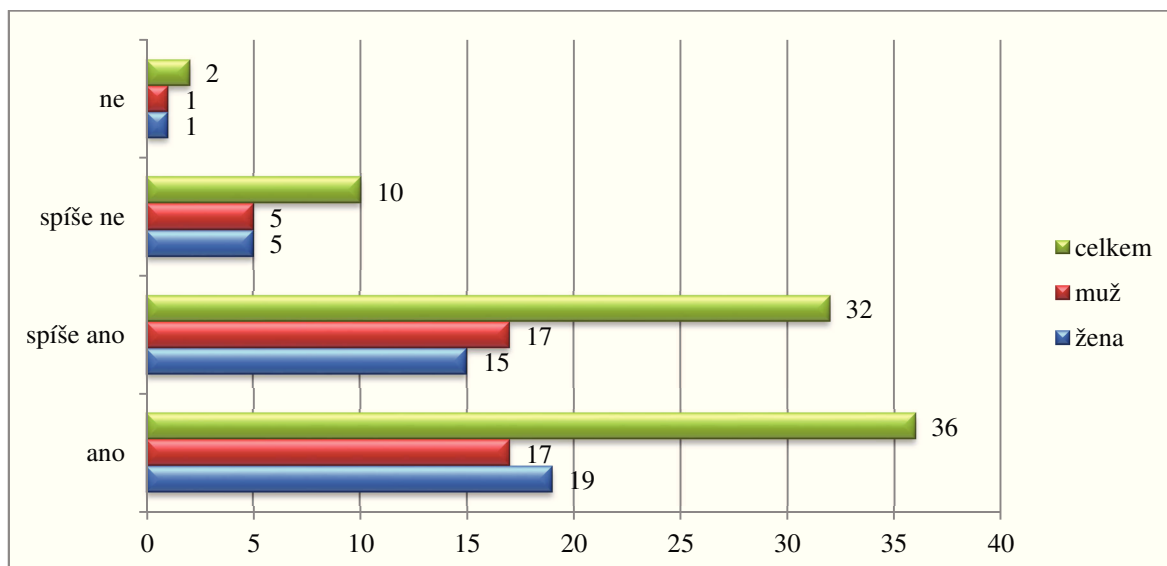
Dvanáctá otázka, která byla pouze doplňující, zjišťovala, zda si mladí lidé uvědomují, že je partnerské soužití spojeno také s problémy a starostmi, zejména pokud přijdou děti. Zde překvapivě došlo k naprosté shodě v odpovědích mužů a žen, kdy kladně, celkem v 85 %, odpovídalo a odpověď ano a spíše ano, volilo 34 mužů i 34 žen. Tatáž shoda se týkala záporných odpovědí, kdy odpověď ne a spíše ne, uvedlo 6 mužů a 6 žen, tedy 15 %. Je obecně známo, že partnerský vztah může utrpět byť jen příchodem dítěte do rodiny, natož

když mají partneři odlišné postoje k rodičovství či k výchově dětí, proto je dobré, že si tyto skutečnosti i takto mladí lidé uvědomují.

Tab. č. 12: Problémy a starosti ve vztazích v souvislosti s dětmi

	žena	žena (%)	muž	muž (%)	celkem	celkem (%)
ano	19	47,5	17	42,5	36	45
spíše ano	15	37,5	17	42,5	32	40
spíše ne	5	12,5	5	12,5	10	12,5
ne	1	2,5	1	2,5	2	2,5
celkem	40	100	40	100	80	100

Graf č. 12: Problémy a starosti ve vztazích v souvislosti s dětmi

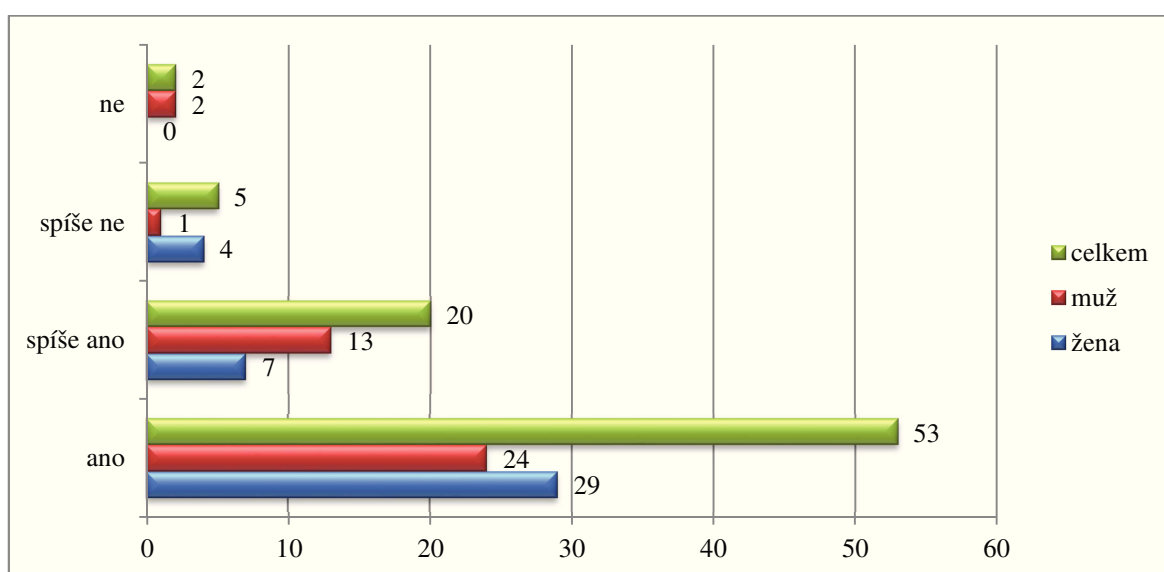
Otázka č. 13: Plánujete jednou založit vlastní rodinu (mít děti)?

V souvislosti s dvanáctou otázkou byla záměrně zvolena i další doplňující otázka s číslem 13, která měla zjistit, zda jednou respondenti sami plánují založit vlastní rodinu (mít děti). Velmi pozitivně lze hodnotit skutečnost, že přestože, jak vyplynulo z výsledků zjištěných u předchozí otázky, si převážná většina dotázaných uvědomuje, že v partnerském soužití se v souvislosti s dětmi objevují také problémy a starosti, celých 91,25 % dotázaných odpovědělo kladně, tedy ano a spíše ano. Založení vlastní rodiny spíše neplánuje 6,25 % dotázaných a vůbec nemají v plánu založit rodinu 2,5 % respondentů, tedy 2 muži.

Tab. č. 13: Založení vlastní rodiny

	žena	žena (%)	muž	muž (%)	celkem	celkem (%)
ano	29	72,5	24	60	53	66,25
spíše ano	7	17,5	13	32,5	20	25
spíše ne	4	10	1	2,5	5	6,25
ne	0	0	2	5	2	2,5
celkem	40	100	40	100	80	100

Graf č. 13: Založení vlastní rodiny

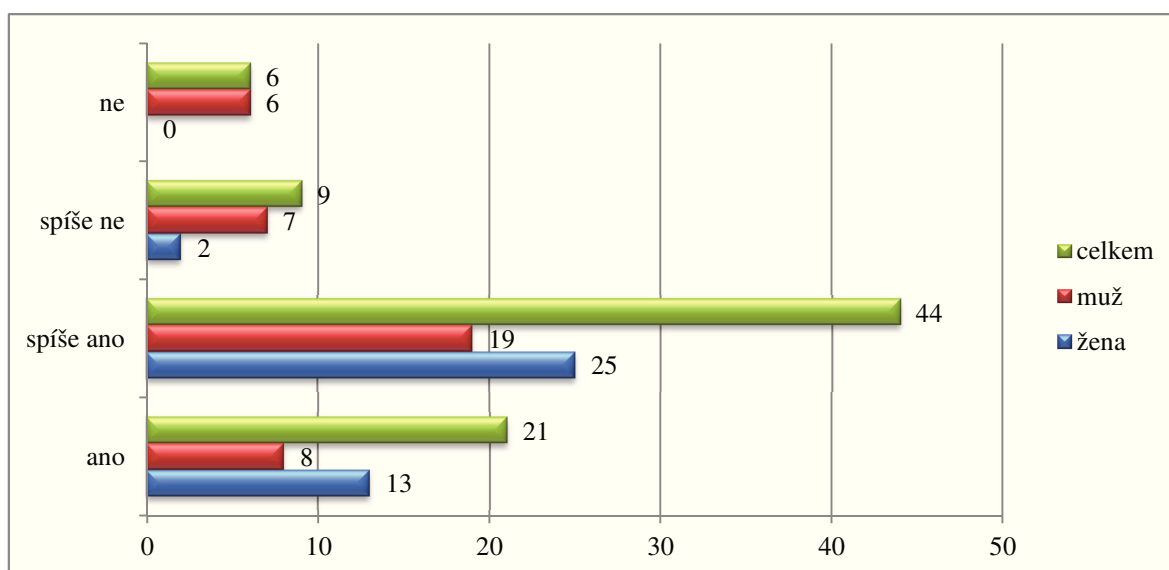
Otázka č. 14: Myslíte, že byste byl/a ochoten/na v zájmu zachování rodiny vzdát se (případně výrazně omezit) oblíbeného koníčka, který Vás naplňuje, ale zároveň Vám zabírá mnoho času?

Čtrnáctá otázka zjišťovala, zda by respondenti byli ochotni omezit či obětovat některý ze svých zájmů ve prospěch rodiny. Celých 81,25 % respondentů odpovědělo kladně, záporné odpovědi vybralo 18,75 % dotázaných. U této otázky je výraznější rozdíl v odpovědích mezi pohlavími. Z celkového počtu 40 žen a 40 mužů kladně odpovědělo 38 žen, tedy 95 %, kladných odpovědí mužů bylo pouze 27, což je 67,5 %. Záporně odpovědělo 13 mužů, což je 32,5 % a pouze 2 ženy, tedy 5 %. Byť jsou oslovení respondenti velmi mladí, hraje zde zřejmě svoji roli potenciál ženy-matky, která myslí především na své děti, a proto je ochotna pro jejich dobro a pro udržení rodiny mnohé obětovat.

Tab. č. 14: Upřednostnění rodiny před osobními zájmy

	žena	žena (%)	muž	muž (%)	celkem	celkem (%)
ano	13	32,5	8	20	21	26,25
spíše ano	25	62,5	19	47,5	44	55
spíše ne	2	5	7	17,5	9	11,25
ne	0	0	6	15	6	7,5
celkem	40	100	40	100	80	100

Graf č. 14: Upřednostnění rodiny před osobními zájmy

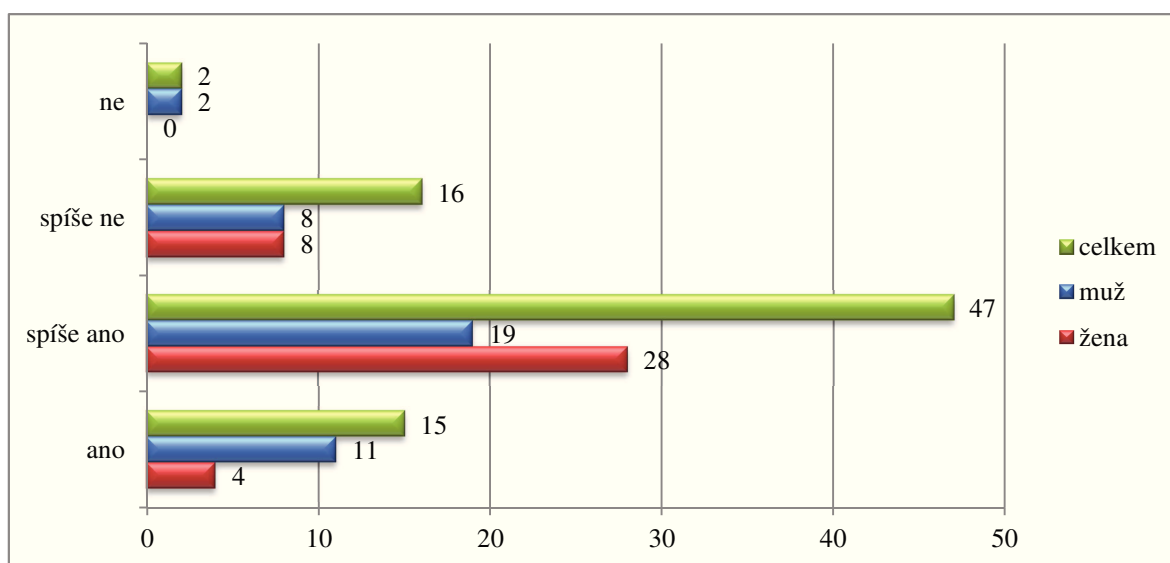
Otázka č. 15: Představte si, že by měl/a časově velmi náročného koníčka Váš partner či Vaše partnerka. Dokázal/a byste jej tolerovat?

U patnácté otázky, která měla zjistit, zda by respondenti byli ochotni tolerovat časově náročného koníčka svému partnerovi, podobně jako u předchozí otázky většina respondentů, tedy 77,5 % odpověděla kladně, záporné odpovědi činily 22,5 %. A byly to opět ženy, u kterých převažovaly kladné odpovědi, přestože zde nebyl rozdíl v odpovědích mezi pohlavími tak výrazný jako u otázky č. 14. Ano a spíše ano uvedlo 32 žen, tedy 80 %, stejně odpovědělo 30 mužů, což je 75 %. Záporné odpovědi, tedy ne a spíše ne, volilo 10 mužů, tj. 25 % a 8 žen, tedy 20 %. Z výše uvedených výsledků vyplývá, že ženy jsou nejen více ochotny obětovat se pro rodinu, ale coby partnerky jsou také tolerantnější. Důvodem je jistě i zde silnější vazba na děti a touha žen po spokojené rodině.

Tab. č. 15: Tolerance vůči partnerovi

	žena	žena (%)	muž	muž (%)	celkem	celkem (%)
ano	4	10	11	27,5	15	18,75
spíše ano	28	70	19	47,5	47	58,75
spíše ne	8	20	8	20	16	20
ne	0	0	2	5	2	2,5
celkem	40	100	40	100	80	100

Graf č. 15: Tolerance vůči partnerovi

5.4 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

H1: Více mladých lidí se domnívá, že je lepší žít před sňatkem s partnerem určitou dobu na zkoušku, než těch, kteří preferují tradiční vstup do manželství.

K posouzení hypotézy 1 bylo použito otázky č. 5: „Domníváte se, že je lepší před vstupem do manželství spolu nejdříve nějaký čas žít?“. Tato otázka je zpracována v tabulce a grafu č. 5. Počet respondentů, kteří odpověděli kladně je 76 (95 %), 4 (5 %) odpověděli záporně. Z těchto výsledků vyplývá, že dotázaných, kteří považují za lepší vyzkoušet si před vstupem do manželství společné soužití na zkoušku, je většina a mladí lidé dávají této alternativě přednost před přímým vstupem do manželství. **Hypotéza H1 byla potvrzena.**

H2: Většina mladých lidí preferuje manželství před jinou formou soužití.

Hypotéza 2 byla posouzena dle otázky č. 7: „*Jakou formu soužití jednou v budoucnu plánujete?*“. Odpovědi jsou zpracovány v tabulce a grafu č. 7. Nejčastěji uváděnou formou soužití bylo manželství, které označilo 64 (80 %) dotázaných, pro jinou formu soužití se jich vyslovilo 16 (20 %), z toho 8 (10 %) volilo nesezdané soužití, 4 (5 %) nevěděli, kterou variantu zvolit, 2 (2,5 %) zaškrtnuli život bez partnera a 2 (2,5 %) plánují nesezdané soužití a manželství uzavřít, kdyby přišlo dítě. Z odpovědí respondentů tedy vyplývá, že manželství preferuje většina mladých lidí. **Hypotéza H2 byla potvrzena.**

H3: Pro mladé lidi jsou častějším motivem pro uzavření manželství emocionální aspekty, než praktická hlediska.

Ke zjištění hypotézy 4 byla použita otázka č. 8: „*Jaký je dle Vašeho názoru nejčastější motiv k uzavření sňatku?*“. Odpovědi zaznamenává tabulka a graf č. 8. Odpovědi, že nejčastějším motivem je silný citový vztah (láska) a touha po bezpečném zázemí, uvedlo 63 (78,75 %) respondentů, odpovědi, že nejčastějším motivem je, aby se děti narodily v manželství a finanční zajištění, zvolilo 16 (20 %) dotázaných. Možnost „jiné“ zvolil 1 (1,25 %) respondent. Emocionální aspekty tedy mladí lidé volili častěji než praktická hlediska. **Hypotéza H3 byla potvrzena.**

H4: Většina mladých lidí považuje za vhodnější prostředí pro výchovu dětí manželství než jinou formu soužití.

K posouzení hypotézy 4 byla použita otázka č. 11: „*Jaké prostředí považujete za nejvhodnější pro výchovu dětí?*“. Otázka je zpracována v tabulce a grafu č. 11. Z odpovědí vyplývá, že zatímco manželství považuje za vhodné prostředí pro výchovu dětí 76 (95 %) dotázaných, jinou formu soužití uvedli pouze 4 (5 %) dotázaní, z toho 2 (2,5 %) zvolili nesezdané soužití a 2 (2,5 %) uvedli možnost „jiné“. Manželství zde jednoznačně zvítězilo před jinou formou soužití. **Hypotéza H4 byla potvrzena.**

H5: Pokud se ve vztahu objeví problémy, jsou v zájmu zachování rodiny ženy tolerantnější než muži.

Hypotéza pět byla posouzena dle otázky č. 3 týkající se pohlaví respondentů, otázky č. 14: „*Myslíte, že byste byl/a ochoten/na v zájmu zachování rodiny vzdát se (případně výrazně omezit) oblíbeného koníčka, který Vás naplňuje, ale zároveň Vám zabírá mnoho času?*“ a otázky č. 15: „*Představte si, že by měl časově velmi náročného koníčka Váš partner*

či *Vaše partnerka. Dokázal/a byste jej tolerovat?*“. Odpovědi jsou zaznamenány v tabulce a grafu č. 14 a 15. Zatímco u otázky č. 14 kladnou odpověď ze 40 dotázaných žen uvedlo 38 (95 %) žen, ze 40 dotázaných mužů jich kladně odpovědělo pouze 27 (67,5 %). Zápornou odpověď volily 2 (5 %) ženy a 13 (32,5 %) mužů. U otázky č. 15 kladně odpovědělo 32 (80 %) žen a 30 (75 %) mužů, záporně 8 (20 %) žen a 10 (25%) mužů. Z těchto výsledků tedy vyplývá, že jsou to právě ženy, které jsou v zájmu zachování rodiny obětavější a tolerantnější než muži. **Hypotéza H5 byla potvrzena.**

Na základě odpovědí respondentů lze říci, že pro dnešní mladou generaci má stále svoji hodnotu manželství, které je spojováno s citovou oblastí, láskou a založením rodiny a přestože mladí lidé považují za dobré spolu nejdříve nějaký čas žít, poznat se a až poté vstoupit do manželství, obliba manželství u mladých lidí neklesá. Co se tedy týče nesezdaného soužití, mladí lidé jsou mu nakloněni, ale pouze pro období před uzavřením sňatku a to zejména z důvodu vzájemného poznání se a snadné možnosti v případě nesouladu toto soužití jednoduše ukončit. Na významu u nich neztrácí ani rodina, jejíž založení v budoucnu plánuje většina z nich a opět je to právě manželství, které mladí lidé považují za nejvhodnější prostředí pro výchovu dětí. A pravděpodobně vzhledem k uvědomění si důležitosti rodiny v životě každého člověka, jsou mladí lidé, a to zejména ženy, ochotni upřednostnit její zachování před vlastními zájmy i za cenu jisté dávky sebeobětování a tolerance.

Diskuse

Dovolím si porovnat výsledky mého šetření s výsledky sociologického průzkumu o demografickém chování mladých lidí s názvem „Mladá generace“, který v roce 1997 provedl tým pracovníků Sociologického ústavu akademie věd v souvislosti s prudkými změnami sňatečnosti a porodnosti s cílem rozšířit poznání názorů a stanovisek mladých, do té doby svobodných lidí na manželství a rodičovství.

Co se týče partnerského soužití a rodinného života, výsledky mého šetření korespondují s výsledky tohoto sociologického průzkumu, který ukázal, že manželství a rodina neztrácejí pro mladé lidi na svém významu a hodnotě. Mění se pouze jejich realizace, která se posouvá do vyššího věku. Co se týče nesezdaného soužití, také v tomto průzkumu nebyla tato alternativa coby celoživotní strategie příliš rozšířenou variantou na rozdíl od preferovaného nesezdaného soužití na zkoušku v období před uzavřením sňatku. A co se týče dětí, i zde se pro založení rodiny vyslovila převážná většina dotázaných.

Skutečnost, že život v manželství pokládá za nejsprávnější formu rodiny většina nejmladší generace, vyplývá i z výzkumů postojů, které ve své knize zmiňuje Možný. Také zde lze tedy hovořit o shodě.

Jsem si vědoma, že mnou prováděné šetření by bylo možné rozpracovat v mnoha rovinách. Vybraní respondenti byli z menšího města a jejich postoje a představy o budoucnosti se mohou výrazně lišit od představ lidí z velkoměsta. Jiné výsledky by mohlo přinést i šetření prováděné u mladých lidí navštěvujících odborná učiliště, kde nejsou humanitní předměty součástí učebních osnov, tudíž nemají v průběhu studia možnost bližšího seznámení se s problematikou vztahů, rodiny a výchovy. Navíc mohou pocházet z nižších sociálních vrstev, s čímž může souviset i častější výskyt ne zrovna optimálního rodinného prostředí, jež může mít na formování představ o budoucím rodinném životě zásadní vliv.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla věnována problematice partnerského soužití a zabývala se důsledky transformace české společnosti, jež vedla po roce 1989 ke změnám demografického chování mladých lidí. Práce byla rozdělena na část teoretickou a praktickou.

Cílem teoretické části bylo získání informací z odborné literatury týkající se problematiky partnerského a rodinného života, jejich utřídění a zpracování. Tento cíl byl splněn. Část práce byla věnována důsledkům společenských proměn, které zasáhly oblast partnerských vztahů, charakteristice rodiny a jejímu vlivu na partnerský život dětí, pojednávala o rozvodu rodičů a jeho dopadu na členy rodiny. Dále se zabývala právní úpravou vztahů manželů a registrovaných partnerů a přiblížila problematiku nesezdaného soužití, neúplné rodiny, singles a partnerství bez soužití.

Praktická část prezentovala výzkum, jehož cílem bylo zjištění, jak vidí svoji budoucnost v oblasti partnerských vztahů dnešní mladí lidé (náctiletí), tedy jakou formu soužití preferují a jaké jsou jejich představy o partnerském a rodinném životě. Cíl výzkumu byl splněn. Prostřednictvím kvantitativního výzkumu s využitím techniky dotazníku byla získána data od osmdesáti studentů gymnázia v místě mého bydliště. Co se týče partnerského života, výsledky mého šetření ukázaly, že bezkonkurenční postavení u mladých lidí zaujímá manželství, v němž hledají naplnění svých citových potřeb a přestože praktické výhody manželství neopomíjejí, přistupují k němu spíše z emocionálního hlediska. Nesezdané soužití je mladými lidmi chápáno spíše jako přechodný stav před vstupem do manželství a této alternativě jsou nakloněni, zatímco celoživotní nesezdané soužití či život bez stálého partnera jsou u nich nepřilíživými variantami. Co se týče dětí, lze konstatovat, že představují pro malé lidi značnou životní hodnotu a jaksi přirozenou součást jejich života. Byť si uvědomují, že děti znamenají určitý omezující faktor v jejich životě, počet plánovaně bezdětných je zanedbatelný a většina počítá s tím, že děti mít bude. Za nejvhodnější prostředí pro jejich výchovu považují mnou oslovení respondenti opět právě manželství. A pravděpodobně proto, že si tyto mladí lidé uvědomují důležitost rodiny v životě každého člověka, i za cenu jisté dávky sebeobětování a tolerance preferují zájem rodiny před zájmy osobními.

Je samozřejmé, že údaje, jež byly získány z odpovědí mnou oslovených mladých svobodných žen a mužů, není možné absolutizovat. Mohou být projevem jistého idealismu před prvním střetem s tvrdou realitou života, v němž může v budoucnu mimo jiného sehrát

významnou roli i současná, jaksi málo citlivá sociální politika a její schopnost vytvářet různé zábrany pro realizaci dnešních životních plánů. Navíc někteří z těch, kteří v budoucnu plánují vstup do manželství tak učinit nemusí, protože jej může odmítnout jejich partner nebo proto, že si žádného přijatelného partnera nenajdou, a jiní, kteří plánují zůstat svobodní, do manželství nakonec vstoupí, ať na přání svého partnera nebo pod tlakem okolí. A stejné je to i se založením rodiny.

Uvědomuji si, že výsledky mého šetření, jež lze považovat za pozitivní, se týkají pouze mnou oslovených respondentů a nelze je tedy zobecnit na celou populaci. Přesto se domnívám, že s ohledem na potřebu zkoumat současnou rodinu, znát její stav a mít určitou představu o jejím budoucím vývoji, lze i výsledky mého šetření považovat z pohledu sociální pedagogiky za přínosné.

O tom, jaký bude náš partnerský a rodinný život, můžeme snít, můžeme si ho plánovat, ale výsledek bude vždy nejistý. Jisté je ale jedno. Místem, kde získáváme představu o tom, jak by měl náš život vypadat, je naše rodina. Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit a poskytnout tolik potřebné citové zázemí, lásku, domov, pocit bezpečí a jistoty, a zajistit jedincům ochranu a péči v případě, že ji potřebují. Rodina má největší vliv na vytváření postojů a hodnotové orientace a sociální pedagogika ji vnímá jako nejdůležitějšího činitele výchovy. Protože velmi důležitou oblastí působení sociální pedagogiky je oblast prevence, mohla by tato práce posloužit jako studijní materiál upozorňující právě na důležitost rodiny v životě každého člověka. Také by mohla být jakýmsi odrazovým můstkem pro další výzkumy zabývající se touto problematikou.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

FIALOVÁ, Ludmila, Dana HAMPLOVÁ, Milan KUČERA a Simona VYMĚTALOVÁ. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, 163 s. ISBN 80-85850-87-7.

FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 248 s. ISBN 978-80-7357-586-1.

HAMPLOVÁ, Dana, Petra ŠALAMOUNOVÁ a Gabriela ŠAMANOVÁ. *Životní cyklus: sociologické a demografické perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006, 307 s. ISBN 80-7330-082-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

HOGHUGH, Masud a Nicholas James LONG. *Handbook of parenting: theory and research for practice*. 1st publ. London: Sage, 2004, 396 s. ISBN 0-7619-7104-1.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ, Lenka WESTPHALOVÁ a kol. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975) : komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, 1349 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9.

KATRŇÁK, Tomáš, Zdeňka LECHNEROVÁ, Petr PAKOSTA a Petr FUČÍK. *Na prahu dospělosti: partnerství, sex a životní představy mladých v současné české společnosti*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2011, 222 s. ISBN 978-80-7363-352-3.

KOCOURKOVÁ, Jiřina a Ladislav RABUŠIC. *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný? : proměny reprodukčního chování a možnosti rodinné politiky z hlediska postojů české veřejnosti*. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie, 2006, 158 s. ISBN 80-865-6193-3.

KOHOUTEK, Rudolf. *Vývoj a výchova dítěte v rodině*. Brno: CERM, 1998, 17 s. ISBN 80-7204-105-3.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

KUČERA, Milan a Ludmila FIALOVÁ. *Demografické chování obyvatelstva České republiky během přeměny společnosti po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1996, 99 s. ISBN 80-85950-07-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. ISBN 80-86429-19-9.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008, 323 s. ISBN 978-80-86429-87-8.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, 251 s. ISBN 80-85850-75-3.

MUSELÍKOVÁ, Miroslava, Zdeňka VAŇKOVÁ a Miroslava VODIČKOVÁ. *Právo v sociální oblasti*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013, 178 s.

NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 144 s. ISBN 978-80-247-4110-9.

NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, 194 s. ISBN 978-80-247-5167-2.

Nový občanský zákoník 2014: rejstřík : redakční uzávěrka 26.3.2012. Ostrava: Sagit, 2012, 320 s. ÚZ, č. 900. ISBN 978-80-7208-920-8.

PLAŇAVA, Ivo. *Jak se (ne)rozvádět*. 1. vyd. Praha: Grada, 1994, 118 s. ISBN 80-7169-129-1.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 203 s. ISBN 978-80-247-3470-5.

RABUŠIC, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, 265 s. ISBN 80-86429-01-6.

Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí ; Mezinárodněprávní ochrana dítěte ; Registrované partnerství : znění předpisů k 1.1.2014. Ostrava: Sagit, rok neuveden, 192 s. ÚZ, č. 996. ISBN 978-80-7488-022-3.

SATIR, Virginia. *Knihy o rodině*. 1. vyd. Praha: Práh, 1994. ISBN 80-901325-0-2.

SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 127 s. ISBN 80-7178-249-1.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 173 s. ISBN 80-7178-559-8.

TANNENBERGEROVÁ, Monika. *Přednáška: Sociální pedagogika*, 5. 4. 2014, akademický rok 2013/2014, Institut mezioborových studií Brno.

TEYBER, Edward. *Děti a rozvod: [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2007, 227 s. ISBN 978-80-7255-163-7.

TOMÁŠEK, Marcel. *Singles a jejich vztahy: kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice. Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, roč. 42, č. 1, s. 81-106. ISSN 0038-0288.

TUČEK, Milan, Pavel MACHONIN a kol. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 428 s. ISBN 80-86429-22-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004, 356 s. ISBN 80-246-0841-3.

VAVŘÍK, Michal. *Vybrané sociologické problémy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 66 s.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 383 s. ISBN 80-7178-269-6.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Ročník studia	42
Graf č. 2: Věk.....	43
Graf č. 3: Pohlaví.....	44
Graf č. 4: Rodinné prostředí	45
Graf č. 5: Společné soužití před vstupem do manželství.....	46
Graf č. 6: Důvod společného soužití před vstupem do manželství.....	48
Graf č. 7: Plánovaná forma soužití	49
Graf č. 8: Motiv k uzavření sňatku	50
Graf č. 9: Vliv rodičů při plánování budoucnosti v oblasti partnerských vztahů	51
Graf č. 10: Nejčastější důvod rozvodu (rozpadu vztahů)	53
Graf č. 11: Nejvhodnější prostředí pro výchovu dětí.....	54
Graf č. 12: Problémy a starosti ve vztazích v souvislosti s dětmi	55
Graf č. 13: Založení vlastní rodiny	56
Graf č. 14: Upřednostnění rodiny před osobními zájmy	57
Graf č. 15: Tolerance vůči partnerovi	58

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1: Ročník studia	42
Tab. č. 2: Věk.....	43
Tab. č. 3: Pohlaví	44
Tab. č. 4: Rodinné prostředí.....	45
Tab. č. 5: Společné soužití před vstupem do manželství	46
Tab. č. 6: Důvod společného soužití před vstupem do manželství.....	47
Tab. č. 7: Plánovaná forma soužití	49
Tab. č. 8: Motiv k uzavření sňatku	50
Tab. č. 9: Vliv rodičů při plánování budoucnosti v oblasti partnerských vztahů	51
Tab. č. 10: Nejčastější důvod rozvodu (rozpadu vztahů)	52
Tab. č. 11: Nejvhodnější prostředí pro výchovu dětí.....	54
Tab. č. 12: Problémy a starosti ve vztazích v souvislosti s dětmi.....	55
Tab. č. 13: Založení vlastní rodiny	56
Tab. č. 14: Upřednostnění rodiny před osobními zájmy.....	57
Tab. č. 15: Tolerance vůči partnerovi	58

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Vážená paní, vážený pane,

jmenuji se Jitka Prokopová a jsem studentkou 3. ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno v oboru sociální pedagogika.

Tímto si Vás dovoluji požádat o pečlivé a pravdivé vyplnění krátkého dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma „Preference formy partnerského soužití u mladých lidí“. Dotazník je zcela anonymní a získané údaje budou použity výhradně v mé bakalářské práci.

U každé otázky prosím o zaškrtnutí pouze **jedné odpovědi**, případně o doplnění odpovědi. Předem děkuji za Vaši ochotu a Váš čas, získaná data budou pro mne cennou informací.

1. Který ročník gymnázia studujete?

.....

2. Kolik je Vám let?

.....

3. Jaké je Vaše pohlaví?

- žena
- muž

4. Žijete:

- v úplné rodině s oběma vlastními rodiči
- v neúplné rodině s jedním z rodičů po jejich rozvodu
- ve střídavé péči rozvedených rodičů
- s jedním z rodičů po jejich rozvodu a jeho novým partnerem
- s jedním svobodným rodičem
- s někým jiným.....

5. Domníváte se, že je lepší před vstupem do manželství spolu nejdříve nějaký čas žít?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

!!! Nyní prosím o odpověď pouze ty z vás, kteří odpověděli ano a spíše ano!!!

6. Z jakého důvodu?

- je lepší vzájemně se více poznat, kdyby to ve vztahu nefungovalo, rozejít se
- nejdříve je dobré naučit se společně hospodařit
- manželství lze odložit na dobu, až budou v plánu děti
- jiný důvod:

7. Jakou formu soužití jednou v budoucnu plánujete?

- manželství
- nesezdané soužití
- nesezdané soužití, kdyby přišlo dítě, uzavřít manželství
- soužití s partnerem/partnerkou stejného pohlaví
- registrované partnerství
- singles (bez partnera)
- jiné:

8. Jaký je dle Vašeho názoru nejčastější motiv k uzavření sňatku?

- silný citový vztah (láska)
- aby se děti narodily v manželství
- touha po bezpečném zázemí
- finanční zajištění
- jiné

9. Domníváte se, že mladí lidé v otázkách plánování vlastní budoucnosti v oblasti partnerských vztahů dají na doporučení a rady svých rodičů?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

10. Co považujete naopak za nejčastější důvod rozvodu (rozpadu vztahů)?

- nevěru
- nedostatek času na partnera a rodinu
- nedostatek komunikace ve vztahu
- rozdílnost povah
- alkohol
- finanční problémy
- jiné

11. Jaké prostředí považujete za nejvhodnější pro výchovu dětí?

- manželství
- nesezdané soužití
- střídavá péče rodičů
- výchova jedním z rodičů
- jiné:

12. Je dle Vašeho názoru partnerské soužití spojeno také s problémy a starostmi, zejména pokud přijdou děti?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

13. Plánujete jednou založit vlastní rodinu (mít děti)?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

14. Myslíte, že byste byl/a ochoten/na v zájmu zachování rodiny vzdát se (případně výrazně omezit) oblíbeného koníčka, který Vás naplňuje, ale zároveň Vám zabírá mnoho času?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

15. Představte si, že by měl/a časově velmi náročného koníčka Váš partner či Vaše partnerka. Dokázal/a byste jej tolerovat?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku!